

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Verslo administravimo studijų programa
Kodas 62103S101

ALEKSEJ GOLYŠEV

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

MIESTO EKONOMINĖ PLĖTRA (KAUNO MIESTO PAVYZDŽIU)

Kaunas 2008

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

ALEKSEJ GOLYŠEV

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

MIESTO EKONOMINĖ PLĖTRA (KAUNO MIESTO PAVYZDŽIU)

Darbo vadovas _____
(parašas)

_____
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2008

TURINYS

TURINYS.....	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS.....	7
1. MIESTO PLĖTRA TEORINIŲ ASPEKTU	9
1.1 Miesto plėtros koncepcija.....	9
1.2. Miesto ekonominės sistemos ypatumai ir jos vystimasis.....	12
1.3 Veiksniai, įtakoiantys miesto ekonominę plėtrą	18
2.KAUNO MIESTO EKONOMINĖ PLĖTRA	24
2.1. Kauno miesto ekonominės plėtros veiksniai.....	24
2.2 Kauno miesto ekonominės plėtros rodikliai.....	28
3. KAUNO MIESTO EKONOMINĖS PLĖTROS TYRIMO METODOLOGIJA.....	37
3.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, metodika.....	37
3.2 Kokybinio tyrimo projektavimas ir rezultatai	39
3.3 Kiekybinio tyrimo rezultatai	41
3.4 Statistinių duomenų analizė	41
3.5 Kokybinio ir kiekybinių tyrimų rezultatai ir apibendrinimas.....	50
IŠVADOS, REKOMENDACIJOS	56
SUMMARY	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	59

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ES – Europos Sąjunga

BVP – bendrasis vidaus produktas

LRKTI – Lietuvos regioninių tyrimų institutas

KRDA – Kauno regiono plėtros agentūra

DŽ – Dabartinės lietuvių kalbos žodynas

LT – Lietuvos Respublika

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

MTTP - moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Tiesioginės užsienio investicijos 1–am gyventojui, (sausio 1 d., litais).....	29
2 lentelė Susipažinimas su Kauno miesto strateginiu planu	51
3 lentelė Respondentų nuomonė apie numatomus ar vykdomus projektus Kauno mieste	51
4 lentelė Galimi pokyčiai įgyvendinus projektus Kauno mieste.....	52
5 lentelė Nuomonė apie vykdomą kauno miesto savivaldybės ekonominės plėtros politiką	52
6 lentelė Finansavimo šaltiniai Kauno miesto ekonominei plėtrai pagerinti	52
7 lentelė Kauno miesto savivaldybės lėšų paskirstymas	53
8 lentelė Ekonominės plėtros vygdymas kitose miestuose	53

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Darnus vystymas: ekonominiai aspektai	16
2 pav. Šiuolaikinė ekonominės plėtros samprata	19
3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje Kauno mieste	29
4 pav. Materialinių investicijų tenka vienam gyventojui Kauno apskrityje, lt	31
5 pav. Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamos (tūkst. Lt)	31
6 pav. BVP tenkantis vienam Kauno miesto gyventojui, Lt	32
7 pav. BVP Kauno apskrityje, mln. lt	33
8 pav. Samdomų žmonių skaičius Kauno mieste, tūkst.	34
9 pav. Bedarbių skaičius Kauno mieste, tūkst.....	34
10 pav. Kauno miesto savivaldybės biudžeto išlaidos, tūkst.lt.	35
11 pav. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai Kauno mieste, mln. lt.....	36
12 pav. Bendrasis vidaus produktas 1999–2006 m., (mln.Lt).....	42
13 pav. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui 1999–2006m (tūkst.Lt)	42
14 pav. Bedarbių procento nuo darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika.....	43
15 pav. Darbo jėgos ir darbo pasiūlos pokyčio tendencijos	44
16 pav. Kauno miesto savivaldybės 2008m. Biudžeto pajamų struktūra.....	44
17 pav. Kauno miesto savivaldybės 2008 m. biudžeto asignavimai pagal valstybės f–jas.....	45
18 pav. Materialinės investicijos 1996–2006 m.....	46
19 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 1996–2007 (metų pradžioje).....	47
20 pav. Tiesioginių užsienio investicijų struktūra pagal šalis investuotojas.....	47
21 pav. Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje	48

22 pav. Kauno pilies restauracija	49
23 pav. Lampėdžių kempingas Kaune	50
24 pav. Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra	50
25 pav. Darbo rinkos analizė.....	54
26 pav. MTTP analize.....	54

ĮVADAS

Masinė urbanizacija, rinkų ir įmonių internacionalizavimas, sparti techninė pažanga skatina miestų skaičiaus augimą ir dėl to kiekvienas miestas pagal savo galimybes turi taikyti skirtingus plėtros valdymo metodus bei priemones.

Miestai – tai valstybių ekonominės ir regioninės plėtros varomosios jėgos. Be miestų neįsivaizduojamas šiuolaikinės visuomenės vystymasis. Sparčiai didėjantis miestų gyventojų skaičius visame pasaulyje skatina miestus plėstis. Pagrindinės priežastys, lėmusios miestų plėtrą: susiformavusi nuolatinė rinka, paspartėjęs prekybinio potencialo reikalingumas. Visa tai stiprina ekonominę miestų bazę. Todėl svarbu šį spartų miestų augimą kontroliuoti, aktyviai diegti demokratiškas miestų plėtros valdymo priemones, kad nereguliuojamas miestų augimas nesukeltų nedarbo, apsaugotų nuo didėjančių nusikaltimų skaičiaus, blogėjančios ekologinės situacijos ir kt. Būtina siekti suderinti ekonominį miesto augimą, socialinę pažangą, gamtinių išteklių išsaugojimą, ekologinės pusiausvyros išlaikymą, ir tokiu būdu užtikrinti palankias gyvenimo sąlygas ateities kartoms.

Kaunas – universitetinis Baltijos jūros regiono mokslo, žinių ekonomikos ir aukštųjų technologijų sklaidos miestas, Rytų Europos transporto ir logistikos centras, šalies kultūros židinys, sporto sostinė ir upių uostas, Kauno ir Vilniaus dvimiesčio dalis.

Kaunas – ne tik senų tradicijų miestas, bet ir stambus mokslo, verslo, pramonės ir kultūros centras, atviras bendradarbiavimui, imlus inovacijoms bei patrauklus investicijoms. Kaunas ypač tinkamas gamybinio verslo vystymui, jo plėtrą turėtų paspartinti esama Lietuvos narystė Europos Sąjungoje ir lėšos, skirtos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Vietinės bendrovės irgi turėtų skirti investicijas gamybos procesų pertvarkymui ir modernizavimui pagal naujus standartus ir teisės aktus.

Kauno miesto 2005 – 2015 metų strateginis planas yra kompleksinis teisinis strateginio planavimo dokumentas, kuriuo nustatoma bendroji miesto plėtros strategija ir priemonės jai įgyvendinti. Kauno miesto strateginis planas sujungia į bendrą sistemą miesto, šalies ir regiono plėtros prioritetus, didinančius miesto gyventojų gerovę, miesto konkurencingumą ir ekonominę, socialinę bei aplinkos kokybę. Nustatyti strateginiai prioritetai leis koncentruoti visų strategiją įgyvendinančių jėgų pastangas tiek pirmaeiliams uždaviniams, tiek ilgalaikiams tikslams įgyvendinti.

Darbo objektas: miesto ekonominė plėtra (Kauno miesto pavyzdžiu).

Darbo tikslas: nustatyti Kauno miesto ekonominę plėtrą, pateikti tolimesnius plėtrą įtakojančius veiksniai

Darbo uždaviniai:

- pateikti miesto plėtros sampratą ir koncepcijas;
- atlikti Kauno miesto ekonominės plėtros analizę;
- išnagrinėti pagrindinius veiksnius įtakojančius Kauno miesto ekonominę plėtrą;
- pateikti tolimesnes Kauno miesto ekonominės plėtros galimybes.

Tyrimo metodai:

Darbe yra taikomi šie tyrimo metodai:

- mokslinės literatūros analizė;
- teisės aktų ir kitų svarbių dokumentų analizė;
- statistinių duomenų tyrimas;
- interviu (anketa, apklausa).

Praktinė ir teorinė darbo reikšmė.

Šiame darbe teorinėje dalyje bus apibrėžiama miesto plėtros samprata ir koncepcijos, veiksniai įtakoiantys miesto plėtrą. Toliau analizuojama Kauno miesto ekonominė plėtra, veiksniai turintys įtakos ekonominei plėtrai, pateikiamos išvados, tolimesnės Kauno miesto ekonominės plėtros galimybės ir rekomendacijos.

1. MIESTO PLÉTRA TEORINIU ASPEKTU

1.1. Miesto plétros koncepcija

Mokslininkų nuomone, pirmieji miestai atsirado maždaug prieš pusšesto tūkstančio metų. Pasak archeologų, žmonija šioje planetoje jau gyvena milijonus metų. Palyginti su tuo, miestai, kurie šiandien mums atrodo neatsiejama žmogaus gyvenimo dalis, yra gana naujas išradimas – jie atsirado maždaug prieš 7 – 9 tūkstantmečius. Jų socialinio, ekonominio bei kultūrinio dominavimo žmonijos gyvenime istorija dar trumpesnė. Iš kitos pusės, miestas yra neatskiriama civilizacijos dalis. Karų, architektūros, meno istorija, beveik visi didieji žmonijos triumfai ir tragedijos, pakilimai ir nuosmukiai susiję su miestu bei jame gyvenančiais žmonėmis. Pats terminas *civilizacija* kilęs iš lotynų kalbos žodžio *civis*, reiškiančio mieste gyvenantį žmogų.

Žodžio „citata“, „cite“ ir „ciudad“ (šaknis kilusi iš lotyniško žodžio *civitas*) enti–mologija aprėpia dvi esmines sąvokas – materialią, archeologinę, topografinę ir miesto planavimo sampratą. Miestas – tai žmonių suėjimo vieta ir, pasak vienos italų enciklopedijos, „istorinis bei teisinis reiškinys, sudarantis pamatinį visuomenės gyvenimo branduolį“.

Graikišką žodį polis taip pat galima suprasti dvejopai. Tai viduramžių miestas teritorine prasme su pastatų bei erdvių sankaupa, ir miestas teisine prasme kaip politiškai organizuotų, bendrų tikslų siekiančių žmonių bendruomenė.

Tas pačias prasmes turi prancūziškas žodis *cite*, ispaniškas *ciudad* ir t. t. (Čepulkauskaitė, 1998, p. 1)

Miestas – gyvenvietė, kuri pagal teisės aktus priskiriama miestų kategorijai. Paprastai turi daug didesnę gyventojų skaičių negu kaime, dauguma gyventojų dirba ne žemės ūkyje.

Miestas ar savivaldybė visais laikais buvo puiki vieta susirinkti, tai vieta, kur vyksta bendruomenės gyvenimas, vieta, be kurios, pasak Thomo Hobbeso, gyvenimas tampa koku, ubagiškas, vienišas, šiurkštus ir trumpas. Miestai bei didmiesčiai vilioja žmones, kurie nori juose gyventi, dirbti, atvykti kaip turistai ar tik į kultūros renginius. Tradiciškai miestuose sutelkti gausūs ištekliai bei valdžia. (Juškevičius, 2003, p.5)

Miestas – didelė gyvenamoji vietovė, administracijos, prekybos, pramonės ir kultūros centras. (DŽ, 1993, p.967)

Pastaruoju metu miestas ar didmiestis vis dažniau tapatinamas su savivaldybe (commune, municipio, Gemeinde, comune) kaip autonominiu teritoriniu vienetu, sudarytu iš tam tikrus interesus puoselėjančių gyventojų, apgyvendintu centru su organizuota statyba, visuomeninėmis paslaugomis ir savo administracija. (Europos urbanistikos chartija, 1993, p.112)

Tradicinio miesto identifikavimo dažniausiai minimi kriterijai:

- statistinis – gyventojų skaičius,
- socialinis – gyventojų užimtumo struktūra,
- teisinis statusas – teisės aktų egzistavimas,
- istorinis – įkūrimo laikotarpis, tikslai,
- administracinis – šalies administracinio padalinio centras arba ne centras, neformali

reikšmė gyvenviečių sistemoje, gyvenamosios erdvės apstatymo tankis, aukštis, gyvenamųjų namų tipai.

Šių kriterijų visuma apibūdina miestą – gyvenamąją vietovę, kurios gyventojai dirba įvairiose srityse, tačiau dauguma ne žemės ir miškų ūkiuose bei žvejyboje; gyvenamoji vietovė yra politinis, organizacinis, kultūros, paslaugų ir kitoks jį supančios teritorijos centras; gyvenamojoje vietovėje vyrauja antropogeninė aplinka, naudojama daug intensyviau negu gretimos jam erdvės.

Miestų ir miestų sistemų raida bei lydintys procesai vadintini urbanizacija.

Urbanizacija – miestų ir jų gyventojų skaičiaus augimas; miesto gyvenimo būdo plitimas į artimas ir vis į tolesnes vietas; miestų vaidmens visuomenės gyvenime didėjimas; gyvenviečių formų įvairovių paplitimas.

Pirmasis etapas – paprastai nurodoma XIX amžiaus pabaiga. Pramonės revoliucija ir žemės ūkio produktyvumo augimas sukėlė intensyvią kaimo gyventojų migraciją į miestus ir miestų augimą. Techninės raidos lygis lėmė lokalinę koncentraciją ir kompaktišką miestą.

Antrasis etapas – maždaug du XX amžiaus trečdaliai. Urbanizacijos procesas ir jo pasekmės tapo sudėtingos ir naujos – anksčiau nelaikytos svarbiomis: aplinkos tarša, socialinė patologija ir t. t. Toliau vyko intensyvi kaimo gyventojų migracija į miestus. Miestai suformavo mažas ir dideles sistemas.

Trečiasis etapas – nuo XX amžiaus paskutiniųjų dešimtmečių tęsiasi ir toliau. Urbanizacijos raidą lemia pasaulio mastu vykstančios permainos:

- atviros sienos,
- prekių, pinigų, kapitalo ir darbo jėgos judėjimo laisvė,
- rinkų ir įmonių internacionalizavimas,
- nepaprastai sparti susisiekimo ir ryšių pažanga.

Taip kuriasi milžiniškos (jau ne vien regioninės ar šalies) sistemos – Europos ir pasaulio sistemos. Nyksta šalių izoliuotumas. Vienos šalies krizės pasekmės gali būti jaučiamos visame pasaulyje.

Visa tai skatina tolesnę gyventojų ekonominės, socialinės bei kitokios veiklos koncentraciją miestuose. Tačiau vieni miestai tampa finansų ar gamybos ir pan. centrais, kiti – regresuoja.

Trečiasis etapas yra dinamiškiausias. Gana greitai gali įvykti esminiai pokyčiai, kuriuos lemia komunikacijų plėtra (Juškevičius, 2003, p. 11).

Miesto kaip sistemos pripažinimą lėmė mokslo pažanga ir miestų planavimo bei jų valdymo krizė, taip pat viltis, kad šią krizę ir sunkumus padės išspręsti sisteminis požiūris ir matematiniai metodai. miesto sistemą sudaro tokia visuma:

- elementai: bendruomenė; socialinė, ekonominė ir techninė sistemos (posistemės); miesto dalys, identifikuojamos kaip skirtingų funkcijų zonos, rajonai, kompleksai ar kiti teritoriniai vienetai,
- ryšiai (santykiai, priklausomybės, įtakos): dažniausiai pasireiškia kaip žmonių, transporto priemonių, informacijos, finansų srautai tarp miesto vidaus elementų ir miesto išorės,
- aplinka: natūrali ir antropogeninė (gamtinė ir dirbtinė) vidaus aplinka, kurioje vyksta dauguma miesto procesų, bei miesto išorė, be kurios miesto gyvavimas iš esmės neįmanomas. Natūrali ir antropogeninė vidaus ir išorės aplinka daro įtaką ryšiams ir elementams.

Praktiškai kiekvienam poreikiui realizuoti ir funkcijai vykdyti reikalingos fizinės ir organizacinės struktūros, t. y. žemės sklypai, statiniai, techninė ir kitokia įranga bei visa tai statančios, eksploatuojančios ir naudojančios įmonės. (Juškevičius, 2003, p. 6–7)

Šiuolaikinė civilizacija – tai miestų civilizacija. Kuo didesnis miestas, tuo paprastai didesnė jo vietinė, regioninė, šalies, o didžiausiųjų – pasaulinė reikšmė visuomenės raidai. Didmiesčiai tapo vadovavimo ir kontrolės centrais.

Miestų reikšmę visuomenės gyvenime lemia jų patrauklumas:

- ypatinga miesto dvasinė atmosfera,
- intensyvi ir įvairi kultūros veikla,
- informatyvumas (t. y. sukaupiantis ir teikiantis daug žinių),
- bendradarbiavimo ir karjeros galimybės,
- gera terpė kūrybiniam ir profesiniam augimui.

Patrauklumas lemia aukštos ir aukščiausios klasės specialistų, retų profesijų žmonių, mokslininkų susitelkimą. Todėl didmiestyje yra didesnis darbo našumas, gaminama sudėtingesnė produkcija, o visa miesto veikla yra intelektualesnė negu mažesniuose miestuose.

Didmiesčiai yra daug atsparesni galimiems veiklos nuosmukiams, nes čia dėl didelės profesijų ir kvalifikacijų įvairovės lengviau persikvalifikuoti, pakeisti veiklos pobūdį. T. y. miestai išlaiko sugebėjimus atsinaujinti, kurti ir realizuoti idėjas.

Tolesnė pažanga visose visuomenės veiklos srityse liks susijusi su miestais, t. y. su socialinės ekonominės ir kitų veiklos rūšių teritorine koncentracija. Koncentracija gali įgyti įvairių formų arba fizinę koncentraciją galės pakeisti komunikacinės sistemos.

Miestų vidiniai procesai ir miestų konkurencija, ekonominiai ir kiti veiksniai nulemia skirtingus miestų raidos tempus, miestų stagnaciją ar regresiją. Todėl vieni tampa pasaulio,

Europos, šalies, jos regionų polifunkciniais centrais, kiti –periferiniais, mažiau reikšmingais, miestais. Dar kiti – kultūros, modernios pramonės, mokslo, pramogų, madų ir t. t. centrais.

Nors miesto reikšmė siejama su jo dydžiu, tačiau tai neleidžia teigti, kad didmiesčiai yra „geriausi“ miestai. (Juškevičius, 2003 ,p.8–10)

1.2. Miesto ekonominės sistemos ypatumai ir jos vystimasis

Bet kurios valstybes ar regiono teritorinę erdvę sudaro miestai. Tai skirtingais urbanizacijos tempais apspręstos, tarpusavyje sąveikaujančios erdvinio pobūdžio socialinės ekonominės sistemos, lemiančios visos valstybės ar regiono ekonominius pagrindus. Šių sistemų sąveiką ir atskirtumą lemia regiono urbanizacijos ypatumai, ekonomikos šakinė struktūra, išteklių erdvinis išdėstymas, ekonominė ir socialinė politika.

Visais civilizacijos raidos etapais miestų plėtra asociavosi su ekonomine ir socialine pažanga, raštingumo ir švietimo plėtra, sveikatingumo bendrosios būklės gerinimu, socialinių paslaugų, kultūros, politikos ir religijos poreikių geresniu tenkinimu. Miestų augimas – vienas iš pagrindinių regionų ir valstybių ekonominės galios didėjimo požymių. Tačiau miestų augimas sukėlė didelius ekonominius ir socialinius skirtumus tarp miesto ir kaimo ir jų pasekoje vykstančius gyventojų, kapitalo, prekių, kultūros ir kai kurių kitų vertybių tolesnius migracinius ir tarpusavio sąveikos procesus.

Kaip teigia Rose C. (1995) galima išskirti du požiūrius į santykį tarp miesto ir kaimo:

1. Miesto ir kaimo dichotomija grindžiamas požiūris, kai akcentuojami tik miesto ir kaimo ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir kai kurie kiti urbanizacijos įtakoti skirtumai. Miestų plėtra lemia vis didesnę kaimo atskirtumą, vis didėjančią j o priešpriešą miestui ir kaimo visiško išnykimo grėsmę. Šio požiūrio išdavoje susiformavo ne viena, daugiausia voliuntaristinio pobūdžio kaimų išsaugojimo ir dirbtinio „pritempimo“ iki miesto lygio koncepcija. Šių koncepcijų praktinio įgyvendinimo pasekmių galima rasti tiek Lietuvoje, bei daugelyje kitų Rytu Europos šalių. Miesto ir kaimo stipri dichotomija yra nesubalansuotos urbanizacijos pasekmė, bet ne prielaida kaimo, atskirai nuo miesto ekonominių ir socialinių problemų sprendimui. Deja dichotominis požiūris yra vyraujantis ir dabartinėje Lietuvos kaimo plėtros politikoje, taip pat ir moksliniuose tyrimuose.

2. Miesto ir kaimo sąveika grindžiamas požiūris, kai miestas ir kaimas akcentuojami kaip vieningos ekonominės socialinės sistemos tarpusavyje sąveikaujančios, viena nuo kitos priklausančios ir viena kitą papildančios sudėtinės dalys. Miesto ir kaimo integraciniai ryšiai yra traktuojami kaip viena iš pagrindinių galimybių kaimo plėtrai aktyvinti. Pagrindinės miesto ir kaimo sąveikos sferos yra: žemės ir maisto ūkio, rekreacijos paslaugų, gamtinių išteklių naudojimo sistemos, prekybinė ir socialinė infrastruktūra bei kai kurios kitos. Šių sąveikos sferų elementų

racionalus išdėstymas kaime ir mieste bei darnus funkcionavimas lemia energinius efektus ir kaimui ir miestui.

Miesto ir kaimo sąveika konkrečiuose regionuose atskirais istorijos tarpsniais nėra vienoda. Ji priklauso nuo daugelio veiksnių, tarp kurių ne paskutinėje vietoje yra urbanistiniai: regiono urbanizacijos fazė, urbanizacijos laipsnis, miesto – kaimo erdvines struktūras, naujos urbanizacijos tendencijos ir kt.

Pasak Maier G. Todtling F. (1987) yra išskiriamos trys pagrindinės regionų urbanizacijos fazės:

1. Stiprios urbanizacijos fazė yra sąlygota spartaus miestų augimo. Kuo spartesnis miestų augimas, tuo didesnę įtaką, dažniausiai neigiamą, turi plačioms kaimo vietovėms. Šios įtakos pasekoje mobilūs kaimo išteklių (pirmiausia darbo jėga ir kapitalas) intensyviai juda miesto, kaip didelės traukos centro, link. Daugelyje šalių ir regionų stipri urbanizacija sukūrė stiprius prieštaravimus tarp miesto ir kaimo, nes ji nemaža dalimi vyko kaimo žmogiškųjų išteklių naudojimas, kaimo teritorijų erdves urbanizacija, tai yra mažinant kaimo ekonominį ir socialinį kapitalą. Miestų ir kaimų plėtros nevienodi tempai ir rezultatai padidino gyvenimo kokybės miestuose ir kaimuose skirtumus, sukūrė prielaidas kaimo atskirčiai ir jos gilėjimui.

2. Deurbanizacijos fazė yra atvirkštinė stiprios urbanizacijos fazei. Ekonominiu krizių atvejais, kritus miestų ekonominiam potencialui, suintensyvėja išcentrinės jėgos, kurių įtakoje prasideda ekonominio potencialo decentralizacija, valstybės ar regiono socialinė ekonominė būklė tampa vis labiau priklausoma nuo periferijos ir joje pradedančiu formuotis naujų (žinoma, mažesnio masto) centrų. Šioje fazėje kaimo ekonominė reikšmė padidėja.

3. Labiau subalansuota yra suburbanizacijos fazė, kuriai yra būdingas net tik įcentrinis jėgų, bet ir išcentrinis jėgų veikimas. Nors įcentrinės jėgos, kaip nešančios pažangą, yra stipresnės už išcentrines, tačiau jos nesukelia „nykių“ kaimo vietovių pasekmių. Neigiamos urbanizacijos pasekmės yra sušvelninamos specialiomis kompensacinėmis priemonėmis, taip pat miesto ir kaimo ekonomikos, kitų funkcijų derinimu ir papildymu.

Nepaisant savitumo, geografinės padėties ir ekonomikos skirtumų, viso pasaulio miestų plėtrai įtakos turės tos pačios pagrindinės raidos tendencijos. Prognozuojant, kad iki 2030 metų miestuose gyvens 60% visų pasaulio gyventojų (Čiupaila, 2006, p.1).

Miesto plėtros koncepcijos yra : savaiminė raida , organizuota ir subalansuota plėtra.

Savaiminė raida dažnai apibūdinama tokiais požymiais:

- anarchinis vystymasis, miesto teritorija plečiasi kaip naftos dėmė,
- nykstantys miestų centrai (miestų centrų depopuliacija),
- masiškas turtingesnių gyventojų, paslaugų ir verslo, gamybos įmonių kėlimasis į priemiesčius,

- mažo gyventojų tankio priemiesčiai, plotu ir gyventojų skaičiumi viršijantys miestą.

Savaiminė raida: neturi išankstinio veiksmų plano ir subjekto, kontroliuojančio ir reguliuojančio miesto plėtrą. Savaiminė raida gali būti sąmoningai deklaruojama kaip savivaldybės (ar valstybės) politika. Tokių grynų atvejų nėra, išskyrus tuos atvejus, kai tokia miesto raida dėl vienu ar kitu priežasčių yra toleruojama. Savaiminėje raidoje pagrindinis vaidmuo tenka rinkai.

Organizuota plėtra – tam tikrais principais iš anksto suplanuota, iš dalies ar pilnai realizuota, savivaldybės ar kito subjekto kontroliuojama ir reguliuojama.

Plėtos pagrindinių koncepcijų raida:

- utopiniai miestai (T. Campanella, XVII a., R. Owenas, F. Fourieras, XIX a.),
- miestai sodai – XIX a. pramonės revoliucijos sukeltą miestų krizę buvo siūloma spręsti decentralizuojant pramonę mažuose miestuose, suplanuotuose kaip tam tikra žalio miesto idilija (E. Howardas, XIX a. pabaiga, XX a. pradžia). Koncepcija realizuota keliuose Anglijos miestuose,
- funkcinis zonavimas (XX a. pradžia, trečiasis dešimtmetis – Atėnų chartija: miesto kaip trijų funkcinų zonų – gyvenamosios, pramonės ir poilsio – bei jas jungiančios susisiekimo sistemos visumos deklaravimas). Buvusioje Tarybų Sąjungoje ši koncepcija iš esmės buvo privaloma. Funkcinio zonavimo koncepcija gyva ir dabar (pvz., Lietuvos teritorijų planavimo įstatymo poįstatyminiuose aktuose),
- integruotas miestas. Koncepcija paplito prieš maždaug 25 metus suvokus grynojo funkcionalizmo trūkumus. (Juškevičius, 2003, p.71–72)

Miestai – tai sudėtingos, daugiasluoksnės ir dinamiškos sistemos, kurios nuolat auga ir vystosi. Pagrindiniai jų komponentai yra bendruomenė ir ją supanti aplinka.

Subalansuota plėtra – šiuolaikinė koncepcija, suformuluota apie 1990 m. Lietuvoje kol kas nėra tokios plėtos patirties, ši naujovė kol kas neturi angliško termino „sustainable“ lietuviško atitikmens. Vartojami keli variantai – subalansuota, harmoningoji, tvari, tolydi plėtra.

Subalansuota plėtra suprantama kaip pastangos suderinti miesto ekonominį augimą ir socialinę pažangą, neiekvojant neatsinaujančių gamtos išteklių ir nekeliant grėsmės ekologiškai pusiausvyrai. Idealiu atveju šios pastangos turėtų sukurti keturis svarbiausius tarpusavyje susietus miesto komponentus:

- sveiką aplinką – švarus oras, žemė, vanduo; biologinė įvairovė; gamtinių išteklių naudojimas yra pagrįstas ir tiesiogiai daro įtaką gyvenimo kokybei, gyvybingą ekonomiką – plati ekonominė bazė, prisitaikanti prie besikeičiančių sąlygų, konkuruojanti su kitais šalies ir užsienio miestais; garantuojanti gyventojų užimtumą trumpam ar ilgam laikotarpiui, gebanti pritraukti naujas investicijas,

- socialinę gerovę – gyventojų saugumas; pilnas ir kokybiškas kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas; prieinamas būstas ir komunalinės paslaugos, miesto bendruomenės aktyvų ir konstruktyvų dalyvavimą visuose plėtros etapuose.

Bet kuri miesto plėtra, tarp jų – subalansuota, yra procesas. Jo valdymas turėtų atitikti tokius bendruosius tikslus:

- išsaugoti ir gerinti gamtines teritorijas, nustatyti jų plėtros ribas; kurti miesto želdynus kaip miesto struktūros elementą,

- remti integruotą (socialiniu, ekonominiu ir aplinkosauginiu požiūriu) ir kompaktinių bendruomenių kūrimosi politiką. Tai iš dalies turėtų paskatinti kitų gyvenamųjų namų grupių pertvarkymą (atnaujinimą),

- intensyviau naudoti esamas urbanizuotas teritorijas išsaugant viešąsias erdves ir gamtines teritorijas; skatinti pakartotinį žemės užstatymą ir jau esamos techninės infrastruktūros išnaudojimą,

- turėti darbo jėgos ir pasiūlos įsidarbinti balansą, neskatinti švytuoklinės dirbančiųjų migracijos,

- riboti lengvųjų automobilių naudojimą, skatinti alternatyvių susisiekimo būdų (viešojo keleivių susisiekimo, dviračiais ir pėsčiomis) galimybes,

- mažinti krovinių pervežimo reikmę,

- įvertinti miestiečių gyvenimo būdo, kultūros ir tikėjimų įvairovę bei jos įtaką būsto ir socialinių paslaugų reikmėms.

Subalansuotos plėtros principai vertinami nevienareikšmiškai. Teigiama, kad tokia plėtra yra susijusi su:

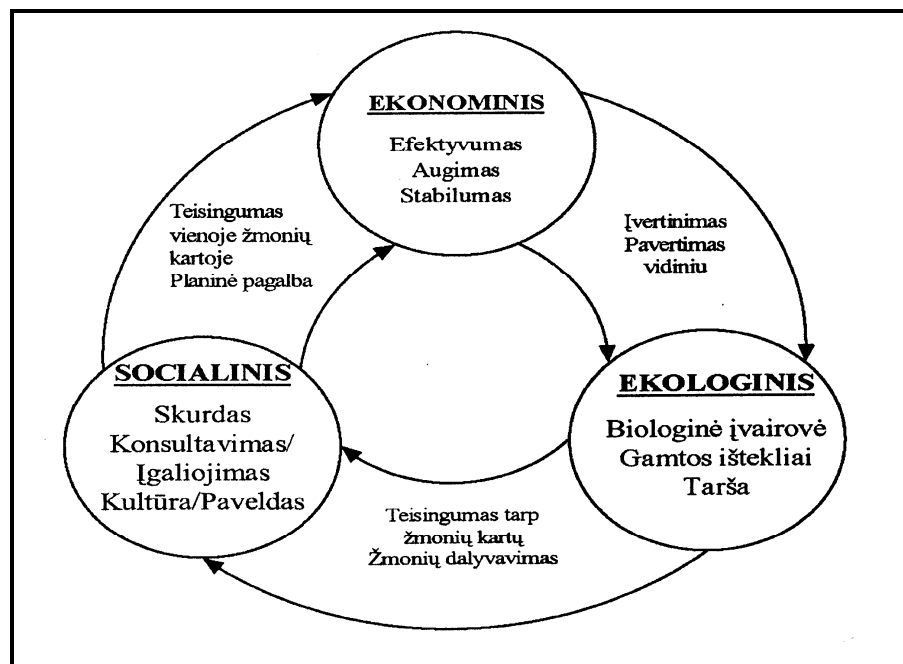
būtinybe keisti gyvenimo būdą ir vartojimo įpročius (t. y. gyvenimo būdas turėtų būti sėslesnis ir ne toks vartotojiškas kaip šiandieninis),

didesnių negu įprasta finansinių išteklių reikme investicijoms. Be to, tokiai plėtrai reikia daugiau ir tikslesnės informacijos, išsamesnės analizės, proceso viešumo, interesų derinimo, tobulesnių technologijų, geresnių darbo sąlygų ir t. t. (Juškevičius, 2003, p.74–75)

Kaip teigia P. Juškevičius, subalansuota plėtra – šiuolaikinė koncepcija, suformuluota apie 1990 m. Lietuvoje kol kas nėra tokios plėtros patirties, tačiau ekonomiškai labiau pažengusiose ir išsivysčiusiose šalyse darnus regionų ar miestų vystymasis yra įprastas reiškinys.

Pasak M. Burinskienės(2003), sudėtingam miesto plėtros procesui didžiausią įtaką turi ekonominiai, gamtiniai, demografiniai, planavimo, techniniai, valdymo ir kiti veiksniai. Šių veiksnių poveikis metodologiškai vertinamas trimis pagrindiniais aspektais: ekonominiu, socialiniu, ekologiniu. Juos suderinti ir naudoti kaip priemonės siekiant darnaus vystymosi – labai nelengvas uždavinys, nes visi trys darnaus vystymosi elementai sąveikauja tarpusavyje, todėl vieno elemento

pokytis daugiau ar mažiau paveikia likusius du elementus, tai iliustruoja žemiau pateiktas paveikslėlis.

Šaltinis: ČIEGIS, R.(2003)Darnus vystymas:ekonominiai aspektai, p.54.

1 pav. Darnus vystymas: ekonominiai aspektai

Subalansuota plėtra suprantama kaip pastangos suderinti miesto ekonominį augimą ir socialinę pažangą, neiekvojant neatsinaujančių gamtos išteklių ir nekeliant grėsmės ekologiinei pusiausvyrai. Pasak P. Juškevičiaus, idealiu atveju šios pastangos turėtų sukurti keturis svarbiausius tarpusavyje susietus miesto komponentus:

1. Gyvybingą ekonomiką. Tai plati ekonominė bazė, prisitaikanti prie kintamų sąlygų, konkuruojanti su kitais šalies ir užsienio miestais; garantuojanti gyventojų užimtumą trumpam ar ilgam laikotarpiui, gebanti pritraukti naujų investicijų.
2. Aktyvų ir konstruktyvų miesto bendruomenės dalyvavimą visuose plėtros etapuose.
3. Sveiką aplinką. Tai švarus oras, žemė, vanduo; biologinė įvairovė; gamtinių išteklių naudojimas yra pagrįstas ir daro tiesioginę įtaką gyvenimo kokybei.
4. Socialinę gerovę. Tai gyventojų saugumas, visiškas ir kokybiškas kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas; prieinamas būstas ir komunalinės paslaugos.

Anot M.Burinskienės (2003), apibendrinus įvairių šalių patirtį galima teigti, kad darnus miestų vystymas įgyvendinamas keturiais pagrindiniais principais:

1. Tolydus vadovavimas miestui – tai politika, kuriai reikia planavimo priemonių ekologinėms, socialinėms ir ekonominėms sąlygoms pagerinti kaip būtino integracijos pagrindo. Diegiant šias priemones, miesto politika, orientuota į darnumą, tampa stipresnė ir ambicingesnė.

2. Politikos integracijos principas. Koordinavimo ir integravimo pasiekama kaip platesnės koncepcijos principų derinio ir išskaidytos tiesioginės atsakomybės. Integracija turi būti pasiekta ir horizontaliuoju lygiu (stimuluoti energinį socialinio, ekologinio ir ekonominio balanso efektą), ir vertikaliu tarp visų Europos Sąjungos valstybių narių, regiono ir vietinės valdžios, siekiant glaudesnių politinių veiksmų ir norint išvengti skirtingų lygių politikos bei sprendimų prieštarų.

3. Ekologinio sisteminio mąstymo principas. Ekologinis mąstymas – tai kompleksinė sistema, kurią apibūdina pokyčių ir plėtros procesas. Tai energija, gamtiniai išteklių ir teršalai. Šią veiklą reikia prižiūrėti, atnaujinti, skatinti, sužadinti ir užbaigti darnaus vystymo požiūriu. Transporto ir eismo reguliavimas – tai kitas ekologinio mąstymo elementas. Šiuo principu pagrįstas dvigubo tinklo būdas, sudarantis pagrindą miestui vystytis regiono ir vietiniu lygiu. Šis principas apima ir socialinį mastelį, kuriame kiekvienas miestas yra socialinė ekologinė sistema.

Kooperacijos ir bendradarbiavimo principas. Subalansuotumas – tai padalyta atsakomybė, kooperacija ir bendradarbiavimas tarp skirtingo lygio organizacijų derinant svarbiausiųjų interesus. Subalansuota vadyba – tai kartu ir mokymasis veikti, pasidalyti patirtimi, profesinėmis žiniomis ir kvalifikacijos kėlimo būdais, tarpdisciplininiu darbu, bendradarbiauti. Visuomenės konsultavimas ir naujų mokymo būdų taikymas bei supratimo didėjimas yra kertiniai vadovavimosi šiuo principu elementai.

Trys anksčiau išvardinti darnaus miesto elementai: ekonominis, socialinis, bei ekologinis apjungia visus miesto komponentus ir darnaus miesto vystymo principus, tačiau ar visi trys elementai yra lygiareikšmiai? Pasak Kam. Ng M. ir P. Hillsas (2003), miestuose ekonominiai ir technologiniai laimėjimai palaiko lokalinę ir globalinę plėtrą, kartu praturtindami socialinį ir ekonominį, žmogiškąjį, kultūrinį bei aplinkos kapitalą. Kaip galime matyti iš šio ir anksčiau minėtų požiūrių į sėkmingą darnių miestų plėtrą, svarbiausiu elementu, labiausiai įtakojančiu šį procesą vis dėlto yra ekonomika. Turint omenyje, kad visi trys darnaus vystymosi elementai sąveikauja tarpusavyje, įtakodami vienas kitą, galime daryti išvadą, kad būtent ekonominė plėtra yra tas elementas, kuris stipriausiai įtakoja kitus du veiksnius. Dėl šios priežasties tolesnėje savo darbo dalyje detaliau panagrinėsiu būtent ekonominę miestų plėtrą, jos ypatumus, skatinimą, įtaką kitoms miestų plėtros sritims. (Vasiliauskas, 2002)

1.3. Veiksniai, įtakojantys miesto ekonominę plėtrą

Miesto plėtra suprantama kaip:

- pažanga visose srityse: politinėje, socialinėje, ekonomikos, užimtumo, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, mokslo, švietimo, kultūros, informacinių technologijų, saugos ir t. t. Tai strateginė pažanga, kuri iš esmės sudaro prielaidas ir lemia fizinę plėtrą,
- fizinė miesto plėtra: naujų teritorijų įsisavinimas; naujų požeminių ir antžeminių erdvių sukūrimas; esamų (paveldėtų) statinių, jų grupių, kompleksų, miesto fragmentų rekonstrukcija, restauravimas ir pan. darbai, padedantys išlaikyti buvusią ar suteikti naują kokybę.

Miesto plėtros būdams apibūdinti naudojami įvairūs terminai. Dažnai jie yra panašūs ar logiškai iš dalies susiliejančios. (Juškevičius, 2003, p.73)

Ekonomikos plėtra yra svarbiausia bendruomenės plėtros sudedamoji dalis, kadangi ji aprūpina bendruomenę finansiniais ištekliais, kurie yra būtini norint vystyti kitus bendruomenės plėtros aspektus. Ekonominės veiklos pagrindą sudaro šie pagrindiniai veiksniai:

- žmogiškieji ištekliai;
- finansiniai ištekliai;
- technologija;
- infrastruktūra.

Pastaraisiais metais vykstantys pasikeitimai labai paveikė visus komponentus. Besivystančiose šalyse šie uždaviniai itin sunkūs, nes pasikeitimai yra kompleksiški atsižvelgiant į patirties stoką. (Bagdzevičienė, Rimas, Venckus, 2002, p.30)

Reikia pabrėžti, kad ekonominė plėtra apima vis platesnį problemų ratą. Kartu su efektyviu išteklių panaudojimu bei jų augimo užtikrinimu ekonominė plėtra apima politinį ir institucinį mechanizmus, kurie būtini gerinant gyvenimo sąlygas.

Pastebima, jog visuotinai priimtino ekonominės plėtros apibrėžimo nėra. Remiantis grynai ekonominiais samprotavimais, sąvoka „plėtra“ reiškia ekonomikos sugebėjimus pasiekti ir išlaikyti metinius bendro nacionalinio produkto (BNP) augimo tempus (5 – 7 proc. bei daugiau). Iš tikrųjų tokie rodikliai kaip BNP, arba BNP vienam gyventojui, naudojami parodant regionų gyvenimo kokybės lygį.

Tačiau tai yra labai siauras „plėtros“ sąvokos aiškinimas. Pavyzdžiui, trečiojo Pasaulio šalys, kurios suformulavusios augimo tikslus, pasiekė aukštų augimo tempų, bet nesugebėjo pagerinti gyvenimo lygio. M. P. Todaro (1997) teigia, kad norint sužinoti, ar šalies ekonomika vystosi, būtina atsakyti į tokius klausimus:

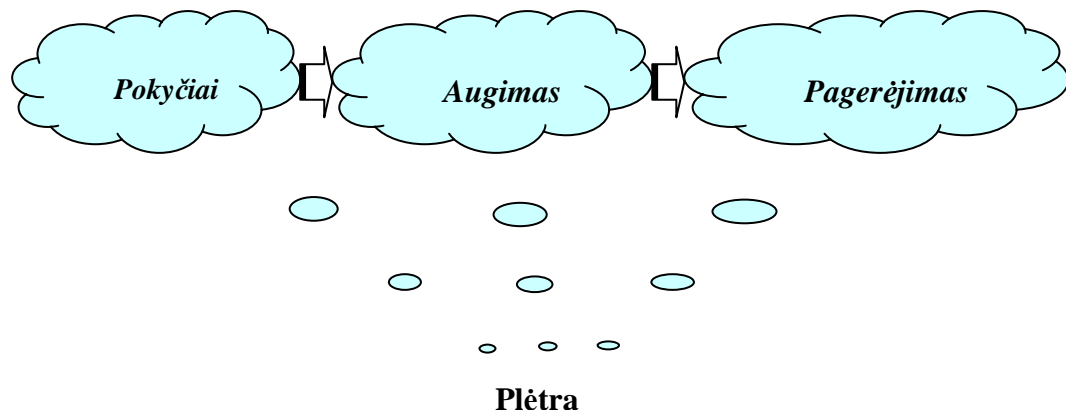
- Ar sumažėjo skurdo lygis?
- Kaip pasikeitė nedarbo lygis?

- Koks nelygybės lygis?

Jeigu visi trys rodikliai pagerėjo, palyginus su pradiniu lygiu, tai šalis, be jokios abejonės, yra augimo stadijoje. Tačiau, jeigu vienas, du, ar net visi trys rodikliai pablogėjo, tai keista kalbėti apie šalies augimą, net jeigu pajamos vienam gyventojui išaugo dvigubai. Pavyzdžiui, 1960 –70 metais eilė besivystančių šalių pasiekė gana aukštų pajamų augimo tempų vienam gyventojui, tačiau užimtumo padėtis, turto paskirstymas bei gyvenimo sąlygos tarp skurdžiausių gyventojų sluoksnių pagerėjo nežymiai, nepasikeitė, arba net pablogėjo. Atsižvelgiant į bendrąjį nacionalinio produkto rodiklį šios šalys vystėsi, tačiau remiantis naujais rodikliais (skurdo ir užimtumo lygiu) apie šalies plėtrą teigti negalima.

Todėl ekonominę plėtrą reikia nagrinėti kaip daugiaplanį procesą, kuris veda prie radikalių permainų socialinėse, institucinėse, administracinėse struktūrose, žmonių elgsenoje, taip pat prie spartėjančio ekonomikos augimo bei skirtumų panaikinimo.

Tokiu būdu šiuolaikinę ekonominę plėtros sampratą J.V. Filipovas ir T.T. Avdejeva (2000) nagrinėja per trijų tarpusavyje susijusių kriterijų – pokyčiai, augimas, pagerėjimas – prizmę (žr. 2 pav.). (Šimevič, Bagdzevičienė, 2002, p.179)

Šaltinis: ŠIMEVIČ, K; BAGDZEVIČIENĖ, R (2002) Regionalizacijos procesas- vienas iš svarbiausių veiksnių,, užtikrinančių regionų ekonominę plėtrą, p.179.

2 pav. Šiuolaikinė ekonominės plėtros samprata

Valstybės politika daro tam tikrą įtaką darbo rinkos jėgai mieste. Kaip jau buvo sakyta savivaldybės gali įtakoti darbo jėgos paklausas, jeigu pagerės švietimo sistema komunalinės paslaugos, laiko infrastruktūra sumažės mokesčiai verslininkams. Taip pat savivaldybės gali įtakoti ir darbo jėgos pasiūlą, jeigu pagerės komunalinės paslaugos, gyvenamoji infrastruktūra, tai sumažins gyventojų mokesčius. O tai savaime turės įtakos naujų gyventojų pritraukimui į miestą. Gerės miesto įvaizdis. Regionas taps patrauklesnis, plėsis miesto teritorija, bus sukuriamos naujos darbo vietos, miestas savo partauklumu pritrauks dar daugiau naujų investicijų.

Yra žinomos dvi populiariausios valstybės politikos kryptys, keičiančios miestą. Tai įmonių pritraukimo subsidijomis programa ir atmosferos užterštumo mokesčių politika. Būtent šios abi programos dažniausia apsprendžia miestų ekonominį augimą.

Dauguma miestų stengiasi patraukti į eksportą orientuotas įmones, suteikdamos joms stambias subsidijas.

Pagrindiniai šių subsidijų tipai:

1. Mokesčių nuolaida. Pvz.: naujas įmones tam tikram laikotarpiui gali atleisti nuo mokesčių.
2. Valstybės paskolos ir paskolos su garantu. Pvz.: skiriamos paskolos įmonių statybai arba duodamas garantas paskoloms toms įmonėms, kurios jas gauna iš privačių kreditorių. Visais atvejais paskolos procentas būna žemas.

3. Pramonių sklypų paruošimas. Pvz.: miestas gali nupirkti sklypą, paruošti jį statybai, nutiesti kelius, kanalizacijos ir vandentiekio tinklus, o po to parduoti būsimoms įmonėms paruoštą sklypą pagal žemą įsigijimo ir paruošimo kainą.

Kaip tokios rūšies subsidijos veikia miesto verslo rinką? Bet kokia politika susieta su gamybiniu mažėjimu, esant visom kitom vienodom sąlygom., skatina darbo jėgos paklausos augimą ir didina užimtumo pusiausvyrą.

Mokesčių lengvatos ne vienodai veikia esant įvairioms sąlygoms. Mokesčiai leidžia išlaikyti vietinės komunalinės sistemos tarnybą, todėl mieste esant nedideliems mokesčiams didelė tikimybė, kad ir komunalinės paslaugos lygis bus žemas. Empirinis tyrimas rodo, kad mieste, kuriame žemi mokesčiai, sumažinamos išlaidos komunalinėms paslaugoms vystyti (auto keliai, mokslas, saugumas ir t. t.). Tokio miesto augimas yra nedidelis ir gali net sumažėti. Ir atvirkščiai, jeigu miestas sumažina mokesčius ir sumažinamos išlaidų lėšos, skirtos persikirstymui neturtingiems gyventojams, tai miestas turi galimybę augti. Vadinasi, viskas priklauso nuo mokesčių mažėjimo ir kitų sąlygų, kurios mažinamos kartu su mokesčių mažinimu. Jeigu mokesčiai naudojami komunalinės sistemos paslaugų tobulinimui ir plėtimui, kurios reikalingos įmonėms, tai mažai tikėtina, kad mokesčių mažinimas sustabdytų ekonomikos augimą.

Jeigu mokesčių sumažinimas arba subsidijos daro miestą patrauklesniu įvairiomis formomis, tai miesto mokesčių bazė plečiasi, didėja bendros mokesčių pavidalo įmokos į biudžetą. Jeigu miestas auga, tai jis gali daugiau lėšų skirti vietos komunalinės sistemos vystymui.

Subsidijavimo programos naudingos, žiūrint iš miesto biudžeto pozicijų, tik tokiu atveju, jeigu dėl mokesčių didėjimo lėšos patenkančios į biudžetą yra didesnės negu išlaidos, skirtos komunalinės sistemos tarnybų išlaikymui.

Pagrindiniai miesto ekonominio plėtros prognozavimo metodai:

1. ekonominės bazės analizė;
2. išlaidų metodas.

Ekonominė bazė – tai tos įmonės, tikriau – tos darbo vietos, kurių sukurta produkcija ir teikiamos paslaugos yra eksportuojamos.

Mieste gali būti susiformavusi silpna arba stipri ekonominė bazė. Kita vertus, dviejų miestų vienodas gyventojų užimtumo lygis nebūtinai reiškia vienodą ekonominės bazės pajėgumą.

Svarbu, kad miesto ekonominė bazė būtų gyvybinga. Gyvybingumą garantuoja ekonominę bazę sudarančių veiklų įvairovė. Jeigu miesto gyventojų užimtumą garantuoja tik viena ar kelios veiklos rūšys, tai tų veiklų krizė gali sukelti mieste visuotinę socialinę ekonominę krizę, nes nebūtų kam bent iš dalies kompensuoti darbo vietų praradimą.

Ekonomikos plėtra – tai procesas: teikiamos paslaugos, pagaminamos prekės parduodamos ir taip sukuriamas turtas. Jį kuria iš esmės privatus sektorius.

Ekonomikos plėtros tikslas – vis sparčiau kurti turtą. Jei sparčiau kuriamas turtas, didėja gyventojų užimtumas, daugiau surenkama mokesčių, auga gyventojų pajamos. Visa tai yra kitų miesto plėtros sričių pažangos pagrindas. (Juškevičius, 2003, p.25-27).

Miesto plėtrą finansuoja (finansuoti – teikti lėšas įmonėms, įstaigoms tam tikriems tikslams įgyvendinti) ir į ją investuoja (investuoti – įdėti lėšas į ūkį – pramonę, statybą ir kt.) tie, kurie yra suinteresuoti nauda, ir tie, kuriems tai yra pareiga :

- valstybė,
- savivaldybės,
- privačios struktūros,
- gyventojai.

Valstybės pareigos: rūpintis – finansuoti, investuoti – valstybės mokslo, švietimo, sveikatos ir kitomis sritimis; kariuomenės, policijos ir kitų struktūrų reikalais; valstybės keliais, geležinkeliais, uostais valstybės pramonės ir kitokiomis įmonėmis, gali teikti subsidijas, dortacijas savivaldybės miesto viešajam keleiviniam transportui ir savivaldybių būstui išlaikyti ir plėtoti; kai kurių socialinių grupių gyventojams būstui įsigyti ir pan.,

Savivaldybių, jų institucijų ir įmonių miestams pareigos: rūpintis – finansuoti, investuoti – savivaldybių švietimo, sveikatos ir kitų įstaigų veiklą, miesto techninės infrastruktūros, viešųjų erdvių, susisiekimo, aplinkos apsaugos ir pan. Plėtrą, gali teikti subsidijas, dortacijas savivaldybės viešajam keleivių transportui; savivaldybės įmonėms, teikiančioms komunalines, būsto nuomos ir kitokias paslaugas.

Privačios struktūros: gali finansuoti ar investuoti į bet kurią pramonės, prekybos, verslo veiklą, jeigu jos duoda pelną arba kitą naudą. Todėl privačių struktūrų interesai miesto plėtros reikaluose gali sutapti (pvz., gyvenamoji statyba, viešasis keleivių transportas) su savivaldybės pareigomis arba skirtis (pvz., šilumos tiekimas paprastai buvo savivaldybės įmonių veikla. Dabar

privačios įmonės tokias paslaugas jau teikia), gali teikti paskolas tam tikromis sąlygomis – ilgalaikes, trumpalaikes su didelėmis ar mažomis palūkanomis ir t. t., gali teikti labdarą.

Gyventojai: kiekvienas gali būti investorius. Savo lėšas gali investuoti į savo būstą, verslą. Tai gali daryti kaip įvairių privačių ar su valstybės, savivaldybių kapitalu įmonių akcininkas.

Finansavimo ir investicijų šaltiniai gali būti:

- valstybės biudžeto lėšos,
- savivaldybių biudžeto lėšos,
- komercinių bankų paskolos,
- tarptautinių finansinių institucijų (bankų) paskolos,
- įvairių vyriausybinių ir nevyriausybinių fondų (šalies ir užsienio) paskolos, subsidijos,
- labdaros lėšos,
- įmonių lėšos,
- gyventojų lėšos,
- lėšos iš įvairių savivaldybės rinkliavų,
- Europos Sąjungos fondų ir programų lėšos:

PHARE – tarp kitų programos tikslų ir objektų – infrastruktūros projektų (transporto, aplinkosaugos) finansavimas,

ISPA – fondas finansuoti transporto ir aplinkosaugos sektorius (aprūpinimas geriamu vandeniu, oro taršos mažinimas,)

TOWN – TWINNING – susigiminiavusių miestų finansinės paramos programa (seminarai, vizitai,). (Juškevičius, 2003, p. 44–45)

Ekonominę miesto bazę gamybos įmonių visuma. Šios įmonės gamina parduoda moka mokesčius, pritraukia darbo jėgą, o tai ir sudaro miesto ekonominę bazę. Ekonominės bazės analizės galutinis tikslas yra nustatyti bendro užimtumo augimą, dėka užimtumo padidėjimo į gamybą orientuotose įmonėse: Bendras užimtumas – $\Delta T = \text{multiplikatorius} \times \Delta B - T/R \times \Delta B$.

Kitas ekonominės bazės analizės etapas numato augimo prognozes sudarymą sunkiojoje pramonėje, t.y. apskaičiuojama ΔB iš formulės

$$\Delta T = \text{multiplikatorius} \times \Delta B = T/B \times \Delta B.$$

Kadangi prognozavimas nėra griežtai apibrėžtas dydis, nes susietas su įvykiais, kurie dar vyks.

T/B – užimtumo multiplikatorius;

ΔB – užimtumo pokytis į eksportą orientuotose įmonėse.

Prognozavimui reikia:

- 1) apskaičiuoti multiplikatorių;

2) turėti užimtumo pokyčių prognozę įmonėse orientuotose į eksportą. (O`Салливан 2002 стр. 136).

Kauno miesto plėtrą įtakoja išoriniai veiksniai. Dauguma jų yra apibrėžti 2005–2015 metų Kauno miesto strateginiame plane. Todėl tai skatina taikyti naujus plėtros principus, numatyti galimas bendrojo plano sprendinių deformacijas. Svarbiausi išoriniai veiksniai:

- Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą ir galimybė panaudoti 2007 – 2013 metų Europos sąjungos struktūrinę paramą

- Europos Sąjungos regioninė politika, Lisabonos strategija, Urbanistikos chartija, Aalborgo chartija, kiti strateginiai dokumentai, skatinantys darnią plėtrą, išskiriantys „urban“ dimensiją, kaip pagrindą generuojant Europos Sąjungos ekonomiką (ypač žinių), kuriant žmonių gerovę, didinant konkurencingumą;

- LR teritorijos bendrojo plano sprendiniai,
- Tiesioginių užsienio kapitalo investicijų stoka valstybėje;
- Savivaldybės biudžeto lėšų trūkumas darniai plėtrai užtikrinti: bendrosios inžinerinės, socialinės, aplinkosauginės infrastruktūros plėtros finansavimo ir įgyvendinimo atsilikimas;

Vidiniai veiksniai, įtakoiantys miesto plėtrą apibūdinami kaip:

- Kauno miesto reprezentacinės funkcijos;
- Fizinė ir funkcinė miesto plėtros inercija, iššaukta privačių iniciatyvų, neadekvati visuomenės interesams;

- Nepakankamas naujos infrastruktūros finansavimas.(Vilniaus m.savivaldybė,2005 p.3–

4)

2.KAUNO MIESTO EKONOMINĖ PLĖTRA

2.1. Kauno miesto ekonominės plėtros veiksniai

Kauno miesto savivaldybės 2006–2008 metų strateginio veiklos plano programų aprašyme pateikti programų parengimo argumentai, tikslai, uždaviniai, priemonės, uždavinių ir programų įgyvendinimo rodikliai, programų lėšų poreikis ir numatomi finansavimo šaltiniai. (Kauno miesto savivaldybė,2007a,p.3)

Siekama plėtoti Savivaldybės veiklos, atskirų veiklos sektorių ir miesto plėtros strategijas. Atsižvelgiant į šias strategijas ir remiantis Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentu, veiksmų programomis, 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir kitų fondų paramos gavimo taisyklėmis, rengiama projektinė dokumentacija. Siekiama gauti Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Sanglaudos ir kitų fondų finansinę paramą. Numatoma rengti ir įgyvendinti Europos Sąjungos struktūrinių ir kitų fondų finansuojamus „minkštuosius“ projektus („minkštieji“ projektai – projektai, kurie įgyvendinami nesukuriant infrastruktūros).

Siekama skatinti inovacinio smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą, technologinių parkų ir verslo inkubatorių veiklą. Numatomas verslininkų ir darbuotojų kvalifikacijos kėlimas.

Programa apima strateginių dokumentų, infrastruktūros plėtros dokumentacijos Europos Sąjungos ir kitų fondų paramai gauti rengimo priemones ir Kauno logistikos centro plėtros, verslo sąlygų gerinimo priemones.

Šia programa įgyvendinamas Savivaldybės veiklos I strateginis tikslas – užtikrinti konkurencingą ekonominę aplinką.

Įgyvendinamos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nustatytos savivaldybių funkcijos:

- savarankiškosios: sąlygų verslo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas;
- priskirtosios (ribotai savarankiškos): infrastruktūros, socialinės ir ekonominės raidos planavimas, turizmo, būsto, smulkaus ir vidutinio verslo programų rengimas; dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant regionų plėtros programas ir kt. (Kauno m. savivaldybė ,2006d)

Miesto ekonomikos plėtra yra bendros miesto plėtros sudedamoji dalis, kadangi ji aprūpina miesto bendruomenę finansiniais ištekliais, kurie yra būtini norint vystyti kitus miesto plėtros aspektus. Ekonominės veiklos pagrindą sudaro šie pagrindiniai veiksniai: žmogiškieji ištekliai, finansiniai ištekliai, technologija, infrastruktūra. (Bagdzevičienė,Rimas,Venckus , 2002,p.30)

Veiksniai, įtakoiantys Kauno miesto plėtrą:

- ES parama;
- Kauno miesto savivaldybės biudžetas;

- investicijos.

Europos Sąjungos parama. ES struktūrinių fondų paramos tikslas – mažinti socialinę ir ekonominę atskirtį tarp Europos regionų. Struktūrinių fondų lėšos Lietuvos žmonėms sudarys tokias pat gyvenimo sąlygas, kokios yra išsivysčiusiose Europos valstybėse – Didžiojoje Britanijoje, Italijoje, Vokietijoje. Gauta parama naudojama svarbiausių Lietuvos ūkio sričių plėtrai: pramonei ir verslui, transportui ir energetikai. Daug lėšų skirta žmonių užimtumui didinti ir nedarbo lygiui mažinti, lietuviškam kaimui modernizuoti, švietimo ir sveikatos apsaugos sektoriams. Šio metu, išibėgėjus ES struktūrinių fondų paramos laikotarpiui, galime teigti, kad paramos naudą jau gali pajusti kone kiekvienas Lietuvos gyventojas.

Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą 2004 m., bendras šalies ūkio augimas, privataus kapitalo ir užsienio investicijos yra pagrindiniai veiksniai teigiamai įtakojantys Kauno ekonominę plėtrą. Didelį postūmį miesto aplinkos ir infrastruktūros vystimuisi daro Europos Sąjungos Struktūrinių fondų parama. Lietuvos prisijungimas prie euro zonos ateityje paskatins dar daugiau užsienio investicijų Lietuvoje ir Kauno mieste. (Balčytis, 2006, p.1–2)

Struktūrinių fondų paramos atveju galioja principas, kad Europos lėšos seka paskui nacionalines arba privačias lėšas – t.y., Europos lėšos skiriamos kaip papildomos lėšos prie jau esančių lietuviškų lėšų. Todėl yra svarstomi tik tokie projektai, kurie turės (arba bus užsitikrinę) savo dalį, reikalingą projektui įgyvendinti. (Struktūriniai fondai ir kultūra, 2006, p.1)

Kaunas, būdamas Lietuvos centre ir pagrindinių kelių ir transporto srautų sankirtoje, yra labai tinkama vieta pagrindiniam Lietuvos logistikos centrui steigti. Baltijos šalyse daugiausia krovinių gabenantis Karmėlavos oro uostas, aukštos kokybės automobiliniai keliai su esama bei kuriama infrastruktūra, būsimas europinės vėžės geležinkelis, greitasis geležinkelis Klaipėda – Odesa, vandens transportas Nemunu iki Klaipėdos jūrų uosto bei stiprus intelektualinis potencialas universitetuose bei verslo struktūrose sudaro puikias sąlygas įkurti Vidurio ir Rytų Europos transporto ir logistikos centrą Kauno mieste. Tikimasi, jog tai paskatins investuoti įvairius fondus bei privačias struktūras, o verslo plėtros ir verslo aplinkos gerinimo atžvilgiu Kaunui suteiks didelį pranašumą kitų miestų atžvilgiu. (LRTI, 2004, p.12–13)

Numatomi šie projektai iš dalies finansuojami ES :

- 1) Technopolio įkūrimas Kauno, S.Dariaus ir S.Girėno aerodromo teritorijoje;
- 2) „Greitkelio „Via Baltica“ sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M. K. Čiurlionio tiltu“;
- 3) Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje;
- 4) Kauno pilies restauracija;
- 5) Neries krantinės parkas;
- 6) Lampėdžių kempingas Kaune;

7) Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra (Vilniaus m. savivaldybė, 2006f,p.1).

Kauno miesto savivaldybės biudžetas. Miesto biudžeto pajamos formuojamos iš planuojamų surinkti pajamų ir valstybės biudžeto dotacijų. 2007 m. Kauno miesto savivaldybei planuojami šie pajamų dydžiai: gyventojų pajamų mokestis – 291 mln., turto mokesčiai – 36 mln., nuomos pajamos – 9 mln., kiti mokesčiai ir pajamos – 18 mln. ir speciali tikslinė dotacija – 178, 8 mln. litų.

Iš viso, be Savivaldybės biudžetinių įstaigų įmokų už teikiamas paslaugas bei mokesčio už aplinkos teršimą, Savivaldybės biudžeto apimtis sudarytų 533,3 mln. t.y. 38,6 mln. litų daugiau nei buvo planuota 2006 m. (437,6 mln. litų).

2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo priedėlyje numatyta 3,5 mln. litų speciali tikslinė dotacija Savivaldybės biudžetui kitoms Savivaldybės programoms, iš jų 3,3 mln. litų švietimo įstaigų remontui ir 200 tūkst. litų Aleksoto Šv. Kazimiero parapijos namų atnaujinimo darbams užbaigti.

Be įstatyme planuojamų pajamų dydžių, prognozuojame, kad į Savivaldybės biudžetą pateks 16,5 mln. litų įmokų už biudžetinių įstaigų teikiamas paslaugas, 3,2 mln. litų mokesčio už aplinkos teršimą bei 70 tūkst. litų mokėjimų už želdinių sunaikinimą.

2007 metų Savivaldybės biudžeto asignavimai nukreipiami svarbiausioms miesto bendruomenės reikmėms tenkinti. Švietimui, kaip prioritetinei šakai, tenka didžiausia (315,8 mln. litų, t.y. 8,7 mln. litų daugiau nei 2006 metais) asignavimų dalis – 54 proc., Socialinei apsaugai – 7,3 proc., būstui ir komunaliniam ūkiui – 3,1 proc., poilsiui, kultūrai ir religijai – 4,4 proc. nuo bendros planuojamos biudžeto apimties.

2007 metais bus vykdomos visos 2003 m. gruodžio 18 d. Kauno miesto savivaldybės sprendimu Nr. T-543 „Dėl Kauno miesto savivaldybės biudžeto programų sąrašo“ patvirtintos programos.

Be planuojamų biudžeto lėšų, įvairiems projektams įgyvendinti bus pritrauktos ir kitų šaltinių lėšos: Kelių priežiūros ir plėtros programos – 18 mln. litų, Privatizavimo fondo – 19,2 mln. litų ir apie 68,8 mln. litų skolintų lėšų.

Savivaldybės biudžeto projektą nagrinėjo mero potvarkiu sudaryta darbo grupė Kauno miesto savivaldybės 2007 metų biudžeto projektui išnagrinėti ir pasiūlymams pateikti. Buvo surengti 9 darbo grupės posėdžiai, kuriuose dalyvavo miesto Tarybos nariai, Savivaldybės administracijos darbuotojai, asignavimų valdytojai. Buvo aptarti dalyvių pateikti pasiūlymai, į daugelį iš jų buvo atsižvelgta. Be planuojamų biudžeto lėšų, įvairiems projektams įgyvendinti buvo pritrauktos ir kitų šaltinių lėšos: Kelių priežiūros ir plėtros programos, Privatizavimo fondo ir kitų skolintų lėšų..(Kauno miesto savivaldybės administracija,2007,p.1)

Investicijos. Lietuvoje yra keli užsienio kapitalo investavimo būdai: tiesioginės investicijos steigiant įmones, perkant veikiančių įmonių akcijas bei suteikiant šioms įmonėms ilgalaikes ar trumpalaikes paskolas ir netiesioginės investicijos – teikiant kreditus bei paskolas Lietuvos ekonomikos restruktūrizacijai bei gamybos modernizavimui.

Esant ribotiems kapitalo ištekliams Lietuvoje, užsienio investicijos yra labai efektyvios, skatinant gamybos augimą, eksportą, keliant prekių ir paslaugų kokybę, kuriant naujas darbo vietas ir padedant įmonėms sėkmingiau konkuruoti laisvosios rinkos sąlygomis. Tiesioginės investicijos yra vienas pagrindinių šalies ūkio renovacijos veiksnių, nes atsiranda galimybė diegti modernias technologijas, įgyvendinti naujas ir progresyvias vadybos idėjas. (Kauno miesto savivaldybė, 2006a, p.2)

Vienas iš privačių investavimo būdų yra Koncesija. Koncesija Unter Konzession (lot. concedere = pripažinti, leisti; particip. perf. pasyv. – concessum) – valdžios ar valdymo institucijos suteiktas leidimas (administracinis aktas, dokumentas), kuriame nustatomos koncesininko (leidimą gaunančio asmens, organizacijos) ūkinės komercinės veiklos sąlygos.

Koncesija taikoma tose srityse, kurios svarbios valstybės ar gyventojų saugumui, pavojingose, viešo turto naudojimą įtraukiančiose ir kitose specifinėse veiklos sferose. Koncesininkas už išskirtines teises verslo vykdymui moka valstybei fiksuotą arba procentinį mokestį.

Koncesija yra viešo ir privataus sektoriaus partnerystės (bendradarbiavimo) būdas, sutartis tarp viešojo administravimo institucijos ir privataus subjekto. Koncesijos sutartimi privačiam subjektui (koncesininkui) suteikiama teisė laikinai vykdyti tam tikras funkcijas ir teikti paslaugas, kurias iki tol vykdė viešasis sektorius, išlaikant viešojo sektoriaus nuosavybę ir kontrolę, o privačiam sektoriui prisiimant sutartyje numatytas teises, pareigas ir rizikas.

Pagal įstatymą, koncesininkui konkurso tvarka suteikiamas specialus leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, o taip pat leidimas teikti viešąsias paslaugas, valdyti ir (ar) naudoti valstybės ar savivaldybės turtą.

Koncesija yra taikoma tuomet, kai tam tikras paslaugas geriau teikia privatus sektorius. (Vainienė, 2006, p.2-3) Vienas iš tokių projektų Kauno mieste buvo viaduko statyba Vytėnų rajone prie prekybos centro “Mega”.

Didžiausias Lietuvoje komercinis SEB Vilniaus bankas suteikė 73 mln. litų kreditą UAB „Hidrostatyba“ svarbiam Kauno kelių infrastruktūros projektui įgyvendinti – M. K. Čiurlionio tilto prietilčio statybai. 25 metų trukmės kreditas suteiktas šiai bendrovei pasirašius tokios pačios trukmės koncesijos sutartį su Kauno miesto savivaldybe. Privataus ir viešojo sektoriaus partnerystės

projektas leis plėsti Kauno miestą pietų kryptimi ir padės geriau sureguliuoti transporto srautus. (SEB Vilniaus bankas, 2006, p.1)

Valstybės ir privataus kapitalo bendradarbiavimo forma, kuri iš esmės atitinka Lietuvos įstatymuose aptartą koncesijos modelį, vakarų šalyse taikoma jau daugiau kaip dešimtmetį. Šis modelis yra ypač populiarus Anglijoje, kur privataus ir viešojo sektoriaus sandorių apimtis (pagal pasirašytų projektų vertę) kasmet sudaro apie 6 mlrd. eurų. Koncesijų įstatymas Lietuvoje priimtas 1996 metais, tačiau juo pradėta naudotis prieš kelerius metus. Kauno miesto savivaldybė viena pirmųjų Lietuvoje pradėjo taikyti koncesijas. Dabar šiuo keliu eina ir Vilniaus miesto savivaldybė. (Garbaravičius, 2006, p.1)

2.2. Kauno miesto ekonominės plėtros rodikliai

Kauno mieste veikia bendros su užsienio kompanijomis įmonės bei užsienio kapitalo įmonės. 2007 01 01 duomenimis didžiausias investicijas Kaune pritraukė apdirbamoji gamyba (40,9 proc.), didmeninė, mažmeninė prekyba (29,9 proc.), nekilnojamojo turto ir kita verslo veikla (11,1 proc.) bei statyba (9,7 proc.). Apdirbamojoje gamyboje 24,2 proc. tiesioginių investicijų teko maisto produktų ir gėrimų gamybai, 22,0 proc. – tekstilės gaminių gamybai.

Į Kauno miesto ekonominę veiklą daugiausiai investavo Suomija ir JAV, jų investicijos 2007 metų pradžioje atitinkamai sudarė 26,4 proc. ir 11,8 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų mieste. Tradiciškai pirmaujančią, buvusią trečioje vietoje, Vokietiją aplenkė Estija, Liuksemburgas, Rusija. (Kauno miesto savivaldybė, 2007e, p.2)

Per 1998 – 2006 metų laikotarpį augo investicijos į prekybą (nuo 226,4 mln. Lt iki 542,3 mln. Lt). Pastaraisiais metais taip pat didėjo tiesioginės užsienio investicijos nekilnojamo turto, nuomos bei kito verslo veikloje. Per 2000 – 2005 metus investicijos į šią veiklą išaugo 5 kartus. Investicijos į viešbučių ir restoranų veiklą kasmet mažėja.

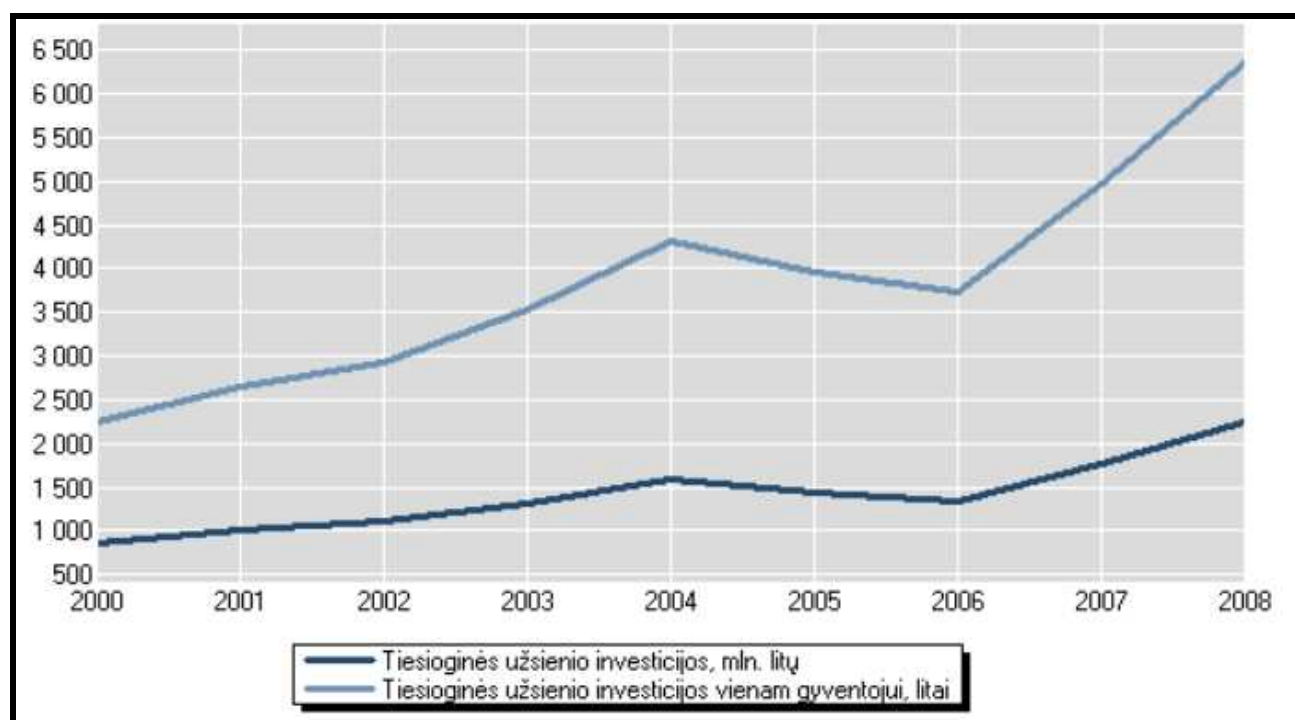
2007 metų pradžioje tiesioginės užsienio investicijos (TUI) sudarė 28774 mln. Litų. Per paskutintus metus pastebimas didelis TUI augimas, jis vidutiniškai siekia 28,7 % . Kaune yra priešingos tendencijos. Per 2004 – 2006 metus jis mažėjo apie 8,7 % it tik nuo 2006 metų pradėjo augti . 2007 metais TUI Kauno mieste buvo 1700,9 mln. Lt ir tai sudarė 6,15 % visų tenkančių TUI Lietuvai ir 72,4 % visai Kauno apskričiai. 4945 lt TUI 2007 metams tenka vienam gyventojui. Pagal šį rodiklį Kaunas atsilieka nuo Vilniaus, Klaipėdos miestų.

Paskutiniaisiais metais matomas TUI augimas, kaip bendrai Lietuvos mastu , taip ir Kauno mieste. 1 lentelėje galime matyti tiesiogines užsienio investicijas 1–am gyventojui, o pateiktame 3 paveiksle galima matyti TUI 2000–2008 metų pradžiai .

Tiesioginės užsienio investicijos 1–am gyventojui, (sausio 1 d., litais)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Lietuva	1168	1838	2350	2678	3068	3808	3976	4727	7022	8501
Kauno apskritis	829	1051	1383	1725	1874	2260	2675	2751	3796	3611
Kaunas	1412	1656	2241	2651	2938	3533	4316	3973	3735	4945
Klaipėda	2810	3529	4937	4463	5313	5239	5836	6528	6495	6994
Vilnius	3808	6859	8934	10465	12342	14999	14304	17578	24064	28560

Šaltinis: KAUNO REGIONO PLĖTROS AGENTŪRA, (2007) Ekonominė aplinka, p.1

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje Kauno mieste

Miesto ribose ir priemiesčių teritorijoje esantieji vandens telkiniai su aplinkiniais miškais bei parkais sudaro puikias galimybes turizmo ir rekreacijos plėtrai. Tai puiki galimybė kurti naujas rekreacines ir pramogų zonas, plėsti vandens turizmą. Privataus kapitalo lėšomis pastatyti pirmieji pramoginiai laivai, kurių populiarumas kauniečių ir miesto svečių tarpe nuolat didėja.

Investicijų pritraukimą ir Kauno miesto plėtrą neabejotinai paskatins Vilniaus ir Kauno dvimiesčio programa. Giminingos veiklos įmonių bendradarbiavimas, bendra rinkodara, veiklos specializacija, geresnės susisiekimo tarp dviejų miestų galimybės (greitasis geležinkelis Kaunas–

Vilnius) ir subalansuotos verslo plėtros kryptys – visa tai padės spartinti verslo vystymąsi ir investicijų augimą Kauno mieste ir regione.

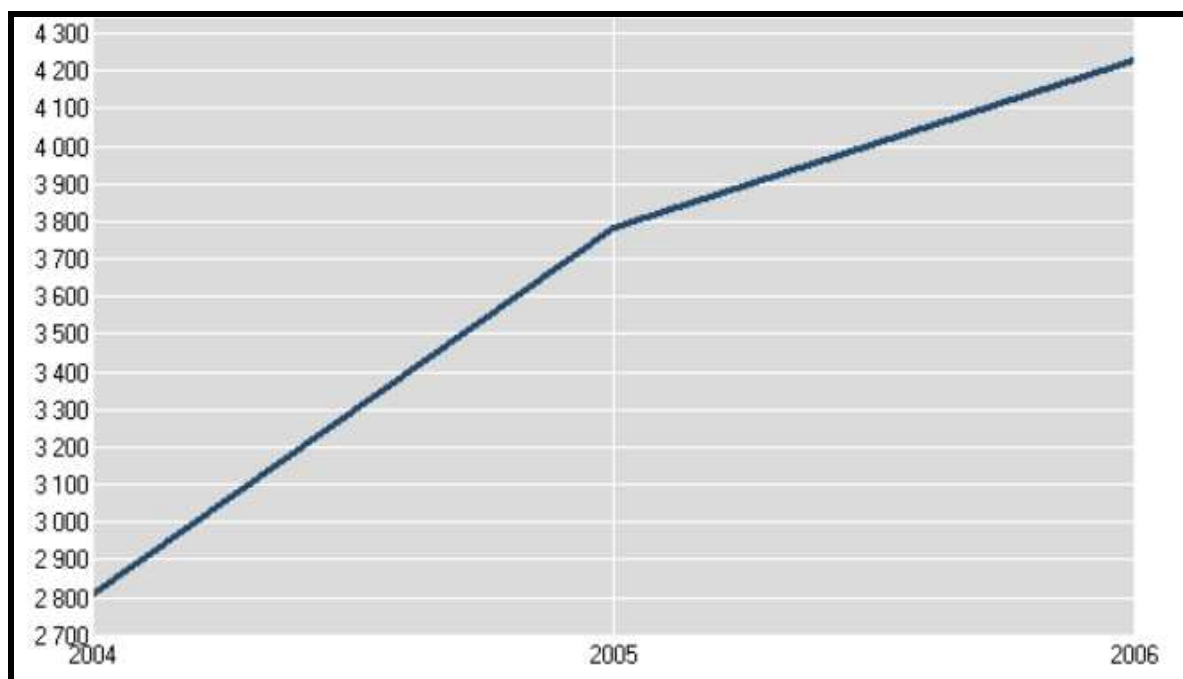
Patogi miesto geografinė padėtis ir geras susisiekimas su visais Lietuvos miestais sudaro prielaidas Kaunui tapti tarptautinių verslo, sporto ir kultūros renginių miestu. Kiekvienais metais didėjantys renginių dalyvių bei lankytojų skaičius rodo šių renginių reikalingumą ir organizatorių efektyvią veiklą. Kiekvienais metais savo apimtimi didėja tokie festivaliai kaip: “Kaunas Jazz”, Pažaislio muzikos festivalis ir kiti ne tik Lietuvoje žinomi kultūriniai renginiai

Pagrindinės Kauno miesto investicijų pritraukimo kliūtys yra susijusios su turto gražinimu buvusiems savininkams, laisvos valstybinės žemės nebuvimu, padidėjusia žemės, pastatų, darbo jėgos kaina, žinomumo apie Kauno rinka investuotojų tarpe stoka, painios ir ilgos sprendimų priėmimo procedūros.(LRTI,2004,p.1)

Antrą vietą pagal materialinių investicijų apimtį Lietuvoje užima Kauno miestas. 2006 metams juos siekia beveik 1 396 063 tūkst. lt. Materialinės investicijos Kaune sudarė 64,53 % Kauno apskričiai ir 10,68 % visai Lietuvai tenkančių investicijų. Per pastaruosius kelerius metus šie rodikliai truputi didėja. 2006 metams vienam gyventojui Kaune teko materialinių investicijų 4250 lt.

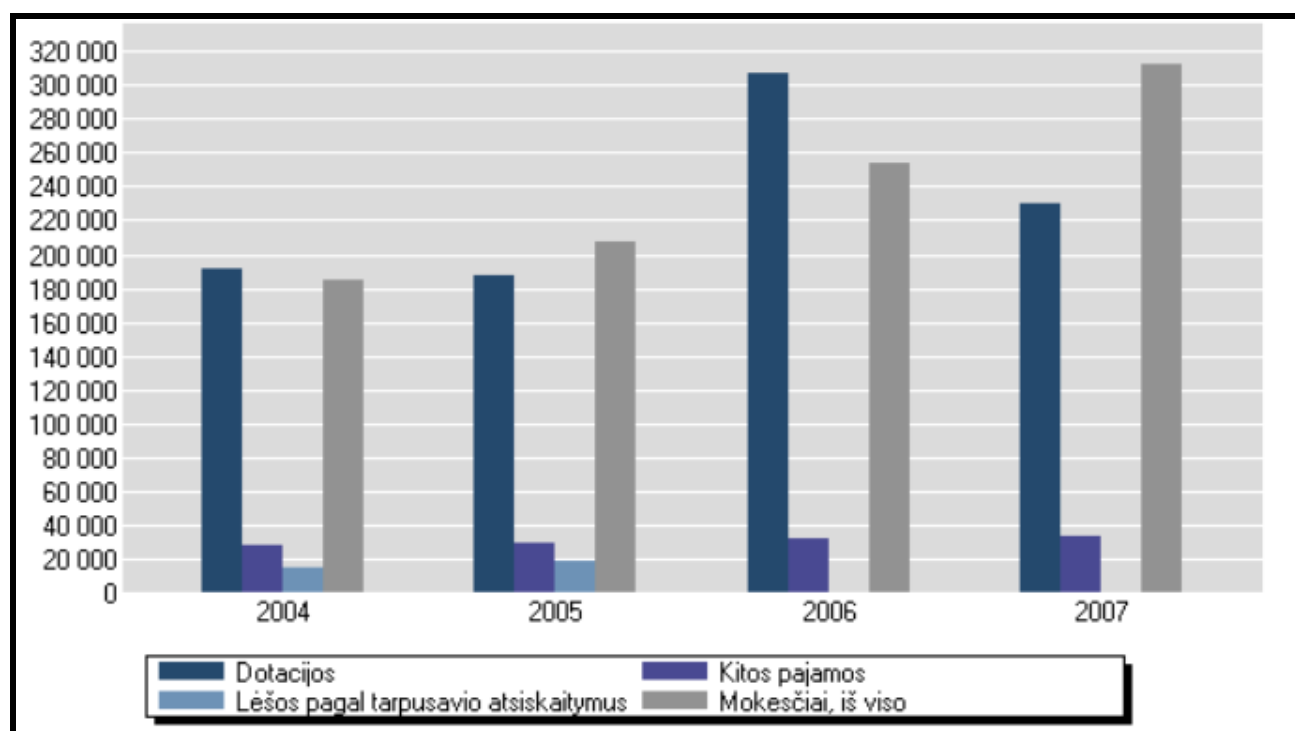
Kauno miesto investicijų pritraukimo kliūtys yra susijusios su turto gražinimu buvusiems savininkams, laisvos valstybinės žemės nebuvimu, padidėjusia žemės, pastatų, darbo jėgos kaina, žinomumo apie Kauno rinka investuotojų tarpe stoka, painios ir ilgos sprendimų priėmimo procedūros.(LRTI,2004,p.1)

Žemiau pateiktame 4 paveiksle esanti kreivė parodo, kiek materialinių investicijų tenka vienam gyventojui kelerių metų laikotarpyje.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

4 pav. Materialinių investicijų tenka vienam gyventojui Kauno apskrityje, Lt

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

5 pav. Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamos (tūkst. Lt)

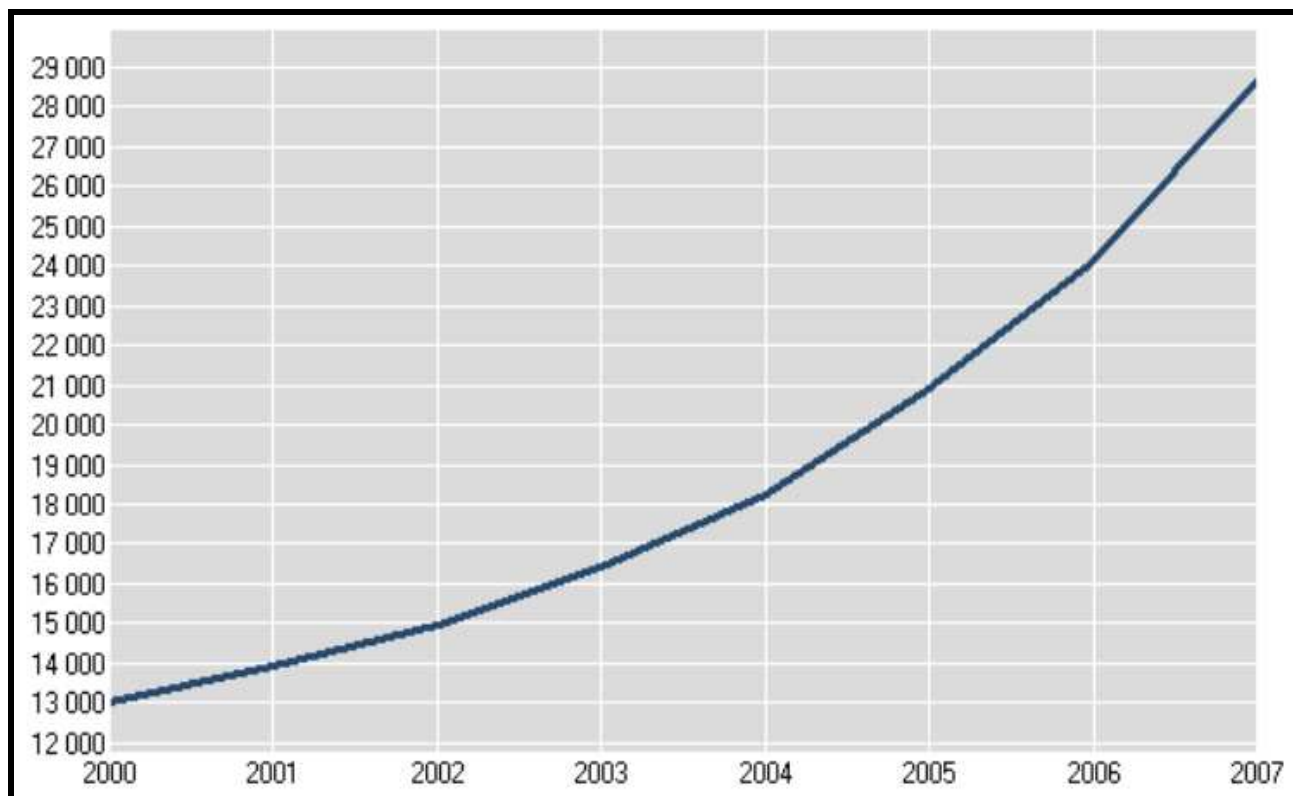
Tiek tiesioginėms užsienio, tiek materialinėms investicijoms Kaune poveikį darys bendros Lietuvos makroekonomikos tendencijos. 2004 – 2006 metais šalies BVP augo vidutiniškai 7,5, 2007 metais buvo ~ 8% augimas, tačiau jau 2008 - 2009 metais prognozuojamas augimo tempo kritimas iki 6,5 – 6 %, 2004 – 2006 metais fiksuotas spartus vidutinės metinės SVKI infliacijos didėjimas nuo 1,2 % iki 3,8 %. Infliacijos didėjimo tendencija artimiausiais metais išliks, infliacijos

lygis sieks apie 5 %. Lietuvoje nuo 2005 metų ryški einamosios sąskaitos deficito didėjimo tendencija. Lietuvos banko duomenimis, einamosios sąskaitos deficitas 2006 metais palyginus su BVP siekė 10,7 %, 2008 metais planuojamas 15,5 % deficitas. Šios neigiamos makroekonominės tendencijos, išliekantis neigiamas valdžios sektoriaus balansas, darbo užmokesčio ir vidutinės paskolų litais palūkanų normos augimas gali prisidėti prie tolimesnio investicijų srautų Lietuvoje ir tuo pačiu Kaune mažėjimo

2005 m. Kauno mieste buvo sukurta 7999,4 mln. Lt bendrojo vidaus produkto (BVP), tai sudarė 58 proc. Kauno apskrities (13792 mln. Lt) ir 11,2 proc. Lietuvos BVP (71200,1 mln. Lt).

Remiantis VŠĮ „Statistikos tyrimai“ prognozėmis, Kauno mieste 2006 m. buvo numatyta sukurti 8479,3 mln. Lt BVP, tai sudarytų 58 proc. Kauno apskrities (14619,5 mln. Lt) ir 11,2 proc. Lietuvos BVP (75472,1 mln. Lt).

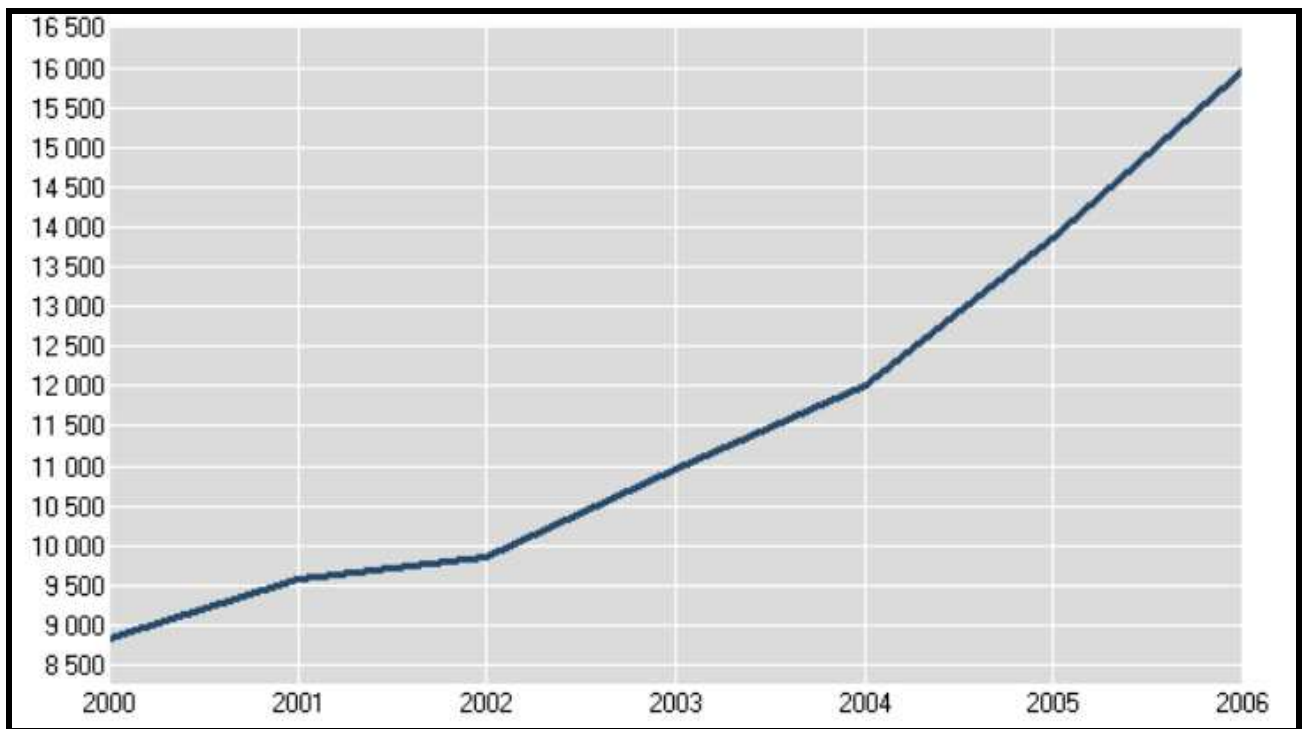
Kauno mieste sukuriama daugiau nei pusė apskrities BVP. Nuo 1995 metų Kauno miesto ir apskrities BVP nuolat didėjo, tam turėjo įtakos ūkio sektorių plėtra, didėjančios investicijos, šalies finansų sistemos reforma. 6 paveiksle matyti, kad BVP nuo 2000-2007 metų išaugo beveik du kartus. (Kauno miesto savivaldybė, 2007c,p2-3). O tai rodo, kad Kauno mieste ekonominis lygis didėja. Yra vis daugiau sukūriama naujų paslaugų bei produkcijos, kyla gyventojų vartojamoji jėga. Tai mes galim matyti iš sekancio 7 pav. Kuriame parodyta BVP lygis tenkantis Kauno miesto gyventojui

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

6 pav. BVP tenkantis vienam Kauno miesto gyventojui, Lt

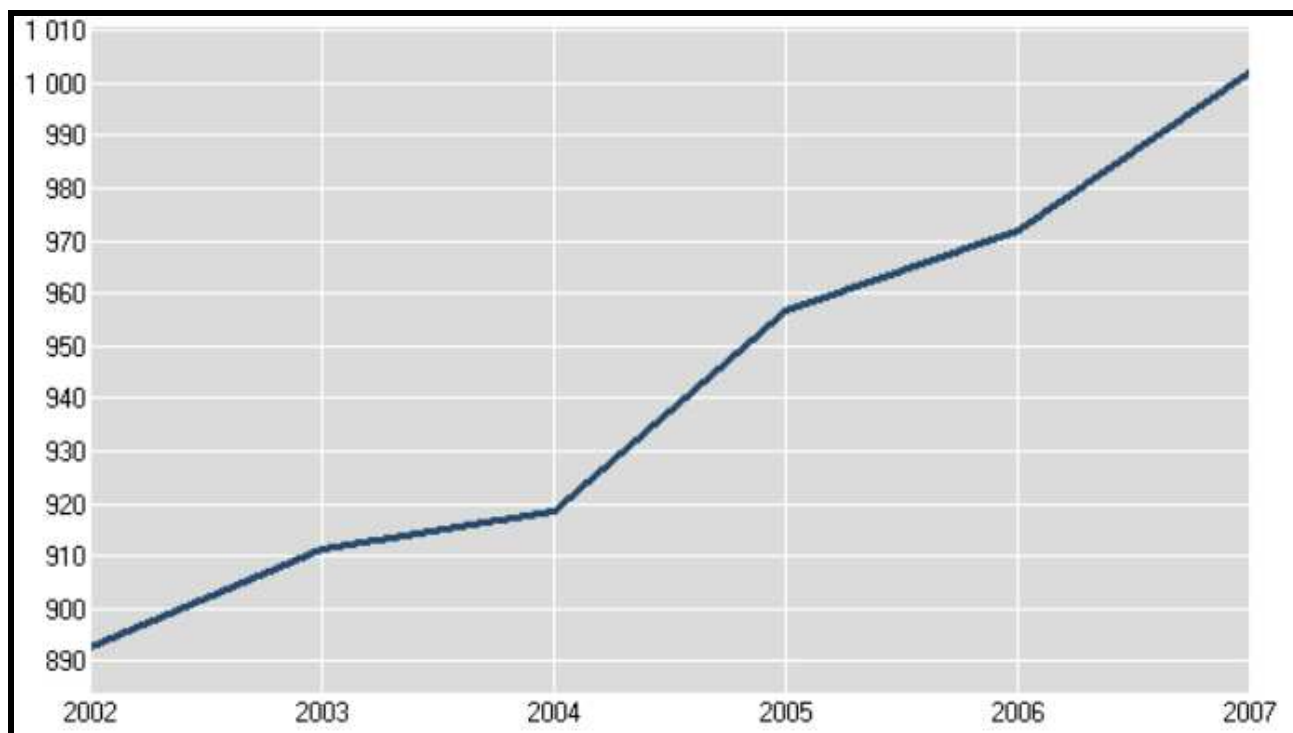
Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

7 pav. BVP Kauno apskrityje, mln. Lt

Iš 7 paveikslo matoma, kad per paskutinius 2000–2002 metus augimas nedidelis, nuo 2002–2004 metų pastebimas nežymus kreivės pakilimas, tačiau nuo 2004 iki 2006 metų matomas didelis pakilimas.

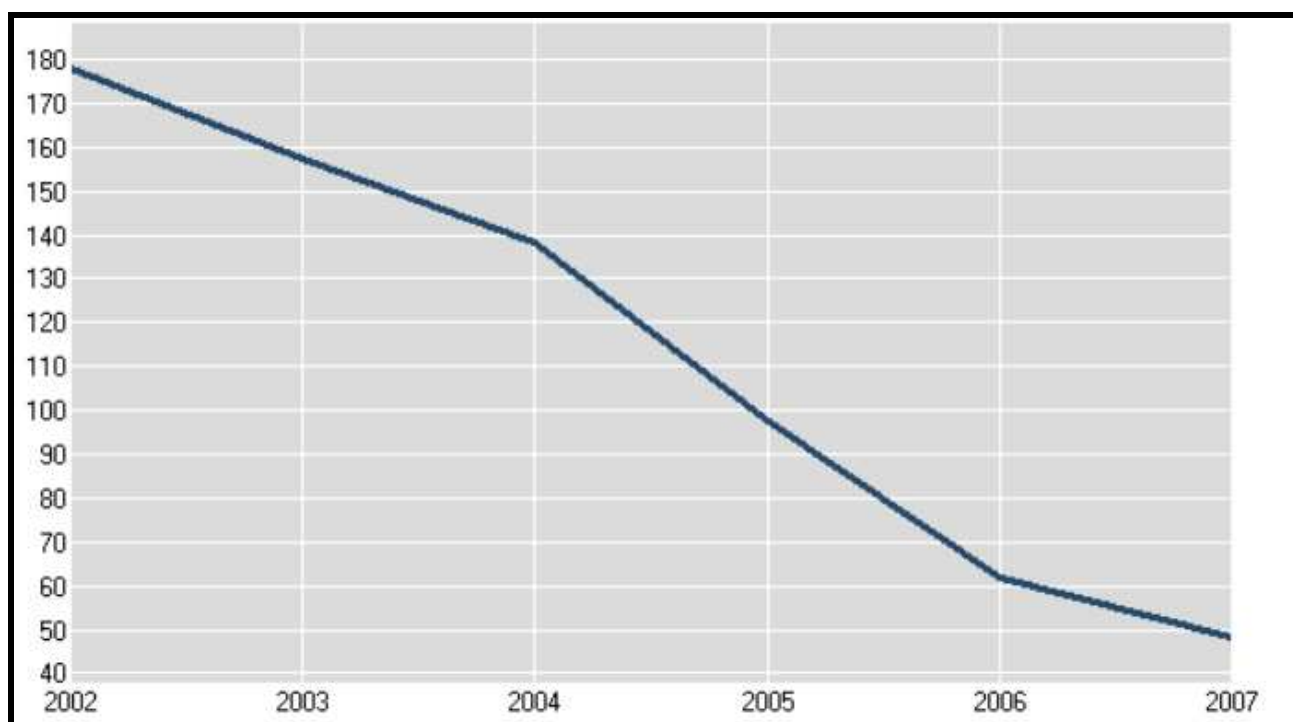
2006 metų pradžioje Kauno miesto įmonėse dirbo 181 509 žmonių, – tai sudarė apie 78 % visų Kauno miesto darbingo amžiaus gyventojų. Lietuvos užimtumo lygis šiuo laikotarpiu siekė 63,6 %. Daugiau nei pusė užimtųjų Kauno miesto gyventojų dirbo paslaugų sferoje, kas būdinga ir Vilniui bei Klaipėdai. Šiuo laikotarpiu didžiausia dalis Kauno miesto gyventojų buvo užimta apdirbamojoje pramonėje 23,4 %, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, transporto priemonių remonto ir asmeninių, buitinių daiktų taisymo srityje 20,3 % bei švietime 11,7%. Nekilnojamojo turto, nuomos ir komercinės veiklos sektoriuje dirbo 7,7 %, statyboje – 7,6 %, transporto, sandėliavimo ir nuotolinio ryšio įmonėse – 6,5 % visų dirbančiųjų. 2006 metų pabaigoje 1000–iui kauniečių teko 30,03 įmonės (Vilniuje – 39,85, Klaipėdoje – 29,87); šiuo gyventojų verslumo rodikliu žymiai atsilieka nuo Europos Sąjungos šalių vidurkio (1000–iui gyventojų tenka 55 įmonės). (Kauno miesto savivaldybė, 2007, p.1)

Kauno mieste nedarbo lygis yra vienas mažiausių Lietuvoje. Jis mažėja jau nuo 2002 metų. 2007 metams spalio mėnesiui buvo užfiksuota 2,1 % nedarbas. Apie 6 % Kauno mieste išaugo užimtų gyventojų skaičius per 2000-2005 metus.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

8 pav. Samdomų žmonių skaičius Kauno mieste, tūkst.

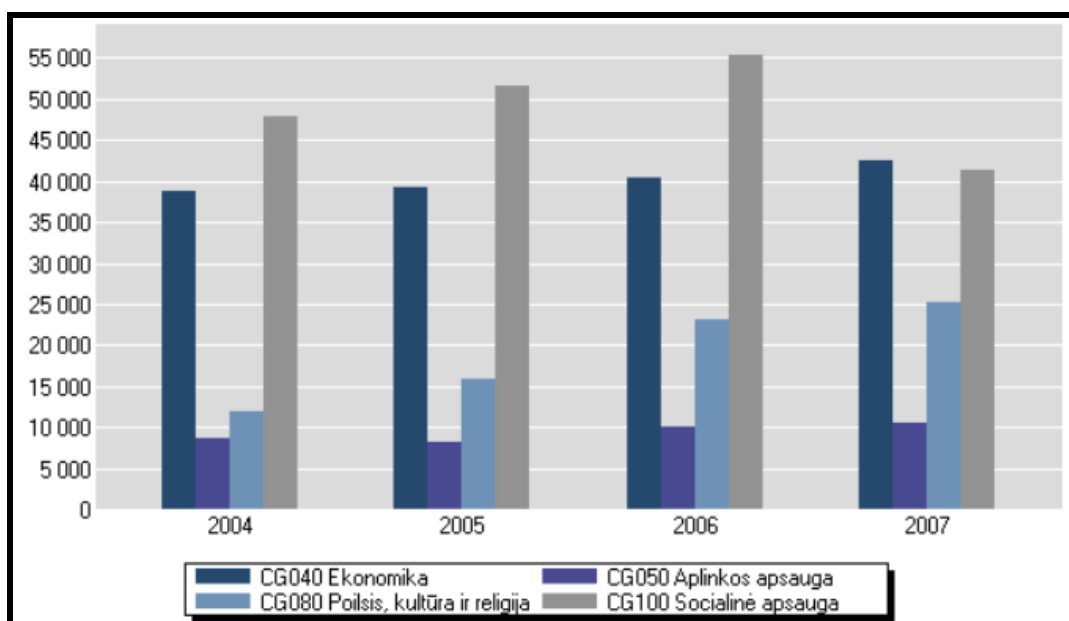

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

9 pav. Bedarbių skaičius Kauno mieste, tūkst.

Šis paveikslėlis rodo, kad užimtumo problema Kauno mieste yra aukštame lygyje, tačiau tai turi ir savų pasekmių: tokių kaip tam tikros kvalifikuotos darbo jėgos paklausos augimas bei šios pasiūlos trūkumas darbo rinkoje.

Kauno miesto savivaldybės išlaidos per pastaruosius metus yra paskirstytos tolygiai, išskyrus lėšas, skirtas socialinei saugai. 2004–2007 metais biudžeto išlaidos ekonomikai, poilsiui ir kultūrai, aplinkosaugai buvo didinamos tolygiai. 2007 metais apie 10 % buvo sumažintos lėšos, skirtos socialinei apsaugai, ir padidintos kitiems sektoriams.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

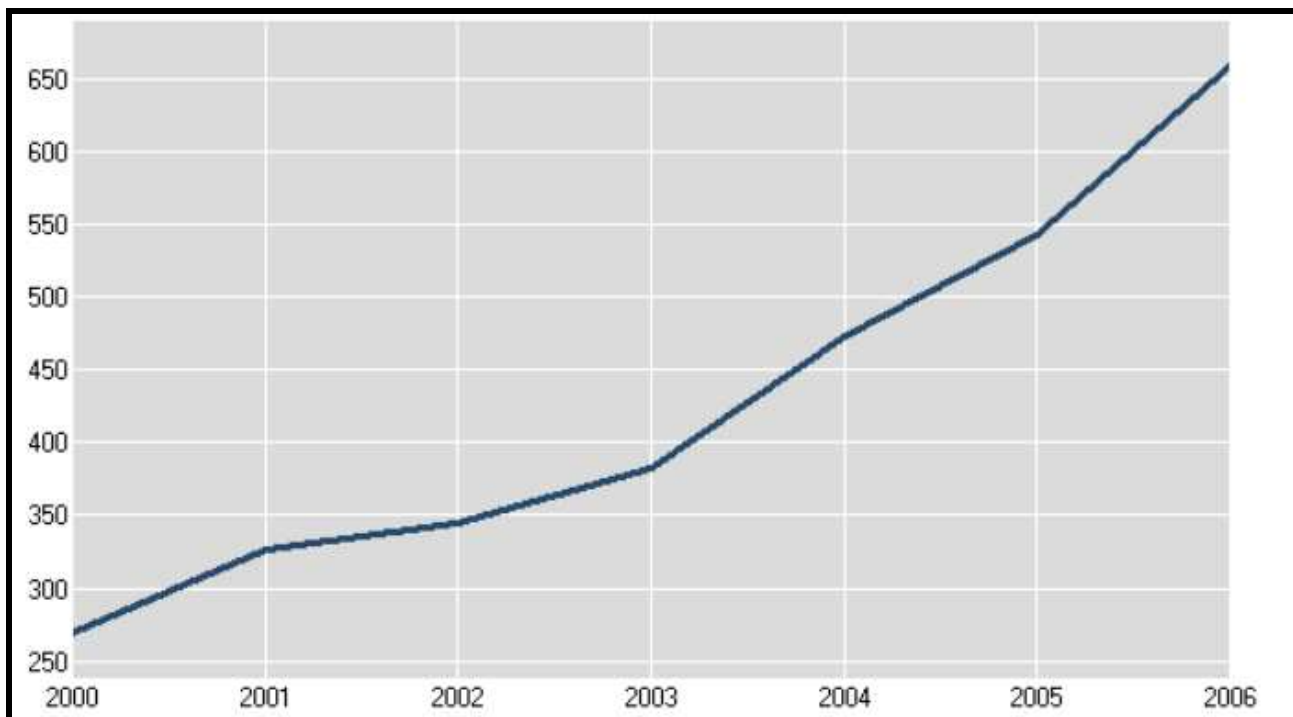
10 pav. Kauno miesto savivaldybės biudžeto išlaidos, tūkst. Lt.

Gerėjant bendrajai ekonominei situacijai, gyventojai vis daugiau lėšų nori skirti savo dvasinei gerovei.

Kaunas turi didelį įdirbį mokslų bei aukštųjų technologijų srityje. Kauno mieste yra išsidėsčiusios ir plėtojamos vienos iš pagrindinių farmacijos, telekomunikacijos, informacinių technologijų, elektronikos bei kitų technologijų įmonės. Yra prognozuojama, kad Kaune turėtų sparčiai vystytis visos anksčiau paminėtos mokslinės ir technologinės įmonės. Tuo pačiu keliant miesto ir šalies ekonomikos augimą, sukuriant naujas darbo vietas bei keliant bendrą Kauno miesto ekonominį, socialinį augimą. Tam per paskutinius keleta metų yra skiriamos labai didelės lėšos.

11 paveikslėlyje matomas nuo 2003 metų iki 2006 metų staigus šuolis išlaidų mokslinių ir technologinių tyrimų plėtrai. Pastebima, kad kiekvienais metais vis daugiau finansavimo yra skiriama būtent šiai sričiai.

Tai turetų pradėti spęsti tokias problemas, kaip darbo pasiūlos bei paklausos problemas, naujos kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla rinkoje, naujų technologijų diegimas gamybos bei paslaugų sferose.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

11 pav. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai Kauno mieste, mln. Lt

Remiantis aukščiau pateiktais duomenimis galima išskirti kelias stiprias ir silpnas Kauno miesto ekonominės aplinkos puses. Kaune yra aukštas gyventojų verslumo lygis. Stipriai išvystytas aukštasis mokslas, kuris turi įtakos naujų technologinių naujovių kūrimui. Gilios kultūros ir sporto tradicijos, skatinančios turizmą, tuo pačiu pritraukiančios lėšų iš užsienio.

Tačiau yra didelis darbo jėgos pasiūlos ir paklausos atskiroms profesijoms ir kvalifikacijoms neatitikimas bei nepakankami TUI ir materialinių investicijų augimo tempai, žemas investicijų rodiklis vienam gyventojui. Silpna švietimo, kultūros ir sporto materialinė, techninė bazė.

Pagrindinės problemos Kauno miesto darbo rinkoje – tai darbo jėgos pasiūlos ir paklausos, pagal atskiras profesijas ir turimą kvalifikaciją neatitikimas bei kvalifikuotos darbo jėgos emigracija. 2007 metais jaučiamas didelis su žemės ūkiu susijusių specialistų ir darbininkų perteklius. Šiuo laikotarpiu labiausiai trūksta tokių specialistų, kaip pardavimo vadybininkai, logistikos specialistai, statybos inžinieriai.

Miesto ekonominei plėtrai gerinti reikia, didinti socialinę ir ekonominę bazę, būtina skatinti visas patraukliąsias miesto puses ekonomikos srityje. Apibendrinant, galima pasakyti kad Kauno miestas yra patrauklus investicijoms, jame yra palankios darbo sąlygos, gilios kultūrinės ir sporto tradicijos, aukšta socialinė gerovė

3. KAUNO MIESTO EKONOMINĖS PLĖTROS TYRIMO METODOLOGIJA

Kauno miesto ekonominės plėtros tyrimas susideda iš šių dalių: vienoje dalyje atliekamas kokybinis tyrimas apklausiant focus grupę, taip pat kiekybinis tyrimas – anketavimas.

3.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, metodika

Šio tyrimo tikslas – nustatyti Kauno miesto ekonominę plėtrą, pateikti plėtrą įtakančius veiksnius.

Siekiant atlikti šį tyrimą vienas iš tyrimo uždavinių bus atliktas kiekybinis anketinis tyrimas. Apklausa – vienas populiariausių socialinių ir elgsenos mokslų metodų. Apklauskos būdu tiriamos nuostatos, nuomonės, žinios. Apklausiama žodžiu arba raštu.

Apklausa raštu dar vadinama anketavimu. Klausimų tekstas vadinamas apklausos lapu, anketa, o jei jis didelės apimties, tai klausimynu. (Šlekienė, 2007, p.1)

Vienas iš apklausos metodų yra anketa, kuomet tiriamieji atsako į pateiktus klausimus raštu. Kad apklausos metodai pateisintų į juos dedamas viltis, t.y. suteiktų vertingos informacijos, pirmiausia reikia gerai apgalvoti klausimus, jų turinį, formuluotę, sistemą.

Anketavimas leidžia per trumpą laiką sukaupti daug informacijos. Rengiant anketa, svarbu žinoti ir nustatyti:

- tyrimo objektą;
- tikslus;
- pažinti tiriamuosius.

Šiame darbe bus pasirinktas pirminių duomenų rinkimo metodas (apklausa), kadangi tokiu būdu reikalinga informacija gaunama greitai ir efektyviai. Apklausa bus vykdoma anketos (klausimyno) forma, kuri buvo patalpinta internetiniame portale www.apklausa.lt.

Anketa buvo sudaryta iš klausimų susijusių su Kauno miesto ekonomine plėtra. Iš šios apklausos buvo užsibrėžtas tikslas: išsiaiškinti apklausos dalyvių (respondentų) susipažinimą su Kauno miesto ekonomine situacija:

- užimtumo problemomis;
- miesto teritorijos plėtra;
- veiksnius įtakančius miesto ekonominę plėtrą;
- kauno miesto ekonomine baze;
- tiesioginėmis ir netiesioginėmis investicijomis.

Anketoje buvo pateikti daugiausiai uždari klausimai, tačiau, jei respondento nuomonė nesutapo nei su vienu pasiūlytu atsakymo variantu, jis galėjo pateikti ir savąjį. Anketos pabaigoje

buvo užduodami keli bendri klausimai, skirti apibūdinti vartotojus pagal demografinius kriterijus (lytį, amžių, išsilavinimą,) ,kad būtų galima kuo išsamiau gauti duomenis tolimesnei analizei.

Sekantis tyrimo etapas – dokumentų turinio (content) analizė. Statistiniai dokumentai –tai lentelės, grafikai, atspindintys įvairius reiškinių požymius. Pagal juos galime daryti atranką bei gretinti su kitų tyrimų duomenimis. (Kardelis, 2007,p.224–225)

Šio tyrimo metu galėsiu surinktus duomenis iš statistinių bei oficialių dokumentų palyginti su duomenimis ,gautais anketinio tyrimo metu.

Oficialūs dokumentai – tai tarnybinio pobūdžio dokumentai, t.y. tie, kurie buvo surinkti, parinkti ir patvirtinti valstybinių ar visuomeninių organizacijų. (Kardelis, 2007,p.224–225)

Savo dokumento turinio analizės tyrime naudosiu:

- Kauno miesto savivaldybės strateginis planas;
- Statistikos departamento duomenys;
- Kauno miesto savivaldybės duomenys;
- ES investiciniai fondai;
- Darbo biržos duomenys.

Tyrimui atlikti buvo paimti duomenys iš dokumentų susijusių su Kauno miesto ekonomine plėtra, tam, kad panauduoti juos tolimesnėje analizėje. Nagrinėjant ir analizuojant statistinius duomenis bus renkama tokia informacija::

- Darbo ir nedarbo lygis Kauno mieste;
- Darbo pasiūlos ir paklausos lygis Kauno mieste;
- Užsienio investicijos Kauno miestui;
- Investicijos į Kauno miesto teritorijos plėtrą;
- Kauno miesto ekonominės bazės analizė;

Atlikus tyrimus įvertinsiu gautus duomenis anketinio tyrimo metu bei dokumentų turinio metu bei pateiksiu išvadas ir tolimesnes gaires Kauno miesto plėtrai.

Focus grupė. Fokusuota grupė geriausiai tinka kiekybinio tyrimo pradžioje, kai reikia patikrinti idėjas, rasti naują požiūrį į suformuluotą tikslą, suformuluoti koncepciją.

Literatūroje yra daug fokusuotos grupės apibrėžimų: organizuota diskusija, bendra veikla, socialinis renginys, interakcija ir pan. Pasak Powelo, fokusuota grupė yra "tyrėjų atrinktų individų grupė, pakviesta diskutuoti tam tikra tyrimo tema remiantis asmenine patirtimi". Taigi pagrindiniai bruožai, apibūdinantys fokusuotą grupę, – specifinės išvalgos ir duomenys, gaunami iš dalyvių tarpusavio sąveikos (interakcijos).

Fokusuotos grupės diskusijos yra sudėtingesnės nei dauguma kitų interviu formų, todėl jas organizuojant reikia nemaža dėmesio skirti planavimui. Rekomenduojamas dalyvių skaičius – nuo 6

iki 10. Kai kurie tyrėjai kviečia net iki 15 dalyvių, o kiti tik 4. Grupių skaičius taip pat įvairuoja. Gali būti po vieną kelių grupių susitikimą arba vienos grupės keli susitikimai. (Savickienė,2006,p.1)

3.2. Kokybinio tyrimo projektavimas ir rezultatai

Tyrimui atlikti buvo naudojama focus grupės metodas. Focus grupė yra vienas iš kokybinių duomenų rinkimo metodas, kada informacija renkama diskusijos metu , kai yra surinkta diskutuojant grupei žmonių.

Diskusija vedama pagal iš anksto nustatytą planą bei tam tikrą iš anksto parengtą struktūrą , vedama moderatoriaus, diskusijos vyksta apie 1.5– 2 val. Tolimesnė interviu eiga priklauso nuo grupėje dalyvaujančių žmonių atsakymų. Tai skatina grupėje esančius žmones laisvai kalbėti ir išreikšti savo nuomonę..

Tyrimo metu moderatorius turi skatina diskutuoti uždavinėdamas atvirus probleminius klausimus, ir provokuoja dalyvius, kad išaiškėtų nuomonių skirtumai. Kartais vedantysis turi prašyti patikslinti detales arba atnaujinti užstrigusią diskusiją. Vedėjas taip pat turi stebėti, kad nebūtų nukrypstama nuo temos, užtikrinti, kad kiekvienas dalyvis turėtų galimybę pasisakyti. Kartu vedėjui rekomenduojama nerodyti pernelyg didelio pritarimo vienai ar kitai nuomonei. Jis turėtų likti neutralus, kad nedarytų įtakos dalyvių nuostatoms.

Focus grupės tyrimų rezultatų apibendrinimas ir analizė

Šiame tyrime dalyvavo Kauno miesto savivaldybės strateginio planavimo skyriaus darbuotojai. Tyrimas buvo atliekamas Kauno miesto savivaldybės patalpose. Diskusija užtruko apie 1.5 valandos .

Atlikus tyrimą Kauno miesto ekonominės plėtros tema dauguma diskusijos dalyvių pabrėžė, kad svarbiausi veiksniai įtakojantys Kauno miesto ekonominę plėtrą yra :

- Ekonominiai veiksniai
- Kultūriniai , socialiniai
- Aplinkos
- Bendras miesto įvaizdis

Grupės dalyviai taip pat akcentavo naujus projektus, kurie turės įtakos Kauno miesto ekonominiai plėtrai . Tokie kaip :

- Kauno LEZ
- TECHNOPOLIO įkūrimą Kaune, S.Dariaus ir S.Girėno aerodromo teritorijoje
- „Greitkelio „Via Baltica“ sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M. K. Čiurlionio tiltu“;

- Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje
- Kauno pilies restauracija
- Neries krantinės parkas
- Lampėdžių kempingas Kaune
- Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra

Dauguma dalyvių konstatavo, kad pagaliau įgyvendinti pradėtas Kauno LEZ plėtojimas. Pabaigtas vienas iš pirmų etapų Kauno pilies restauracijos, vyksta baigiamieji darbai greitkelio “Via Baltica“, užbaigtas pirmasis etapas troleibusų linijos tiesimas į Šilainių mikrorajoną. Dėl antro etapo troleibusų linijos steigimo etapo tiesimo į šilainių mikrorajoną diskusijų dalyvių nuomonės išsiskyrė. Vieni dalyviai palaikė antrojo etapo įgyvendinimą ir tolimesnę troleibusų linijos tiesimą, kiti buvo už naują projektą, kaip alternatyvaus sprendimo ieškojimą. Vienas iš tokių pasiūlytų sprendimų buvo naudoti daugiau autobusų transpoto, kuris naudotų biodyzelinį kurą. Ir lėšas, kurios būtų skirtos troleibusų linijai tiesti, būtų panaudoti kitiems projektams.

Visi dalyviai pabrėžė, kad susidariusi sunki situacija dėl Kauno pramogų ir sporto rūmų Nemuno saloje statybomis, kurios turės didelės įtakos Kauno miesto plėtros ekonomikai. Šio projekto įgyvendinimas yra svarbus ne tik Kauno miestui, bet ir visai valstybei

Įgyvendinus ar pradėjus įgyvendinti šiuos projektus, turėtų pasikeisti ir bendras miesto įvaizdis, o tai svarbu norint pritraukti kuo daugiau turistų, užsienio investicijų, kas skatintų socialinę, kultūrinę gerovę, kas turės įtakos ekonominei situacijai Kauno mieste.

Padidėjus automobilių transporto kiekiui Kaune ir norint išspręsti šią problemą buvo diskutuojama apie vieną iš projektų, kuris galėtų išspręsti šią problemą.

Šis projektas – požeminių garažų, automobilių stovėjimo aikštelės statybą po Vienybės aikšte. Nors šis projektas yra labai svarbus Kauno miestui, nes parkavimo situacija Kauno miesto center yra bloga, tačiau susiduriama su problemomis, pagrindinės kurios yra: gamtosauginės, investicijos. Įgyvendinus šį projektą būtų išspręsta automobilių parkavimo bei oro užterštumo problemos, o tai įtakoja aplinkosauginius kriterijus, kurie yra neatsiejama miesto ekonomikos dalis.

Atlikus kokybinį Kauno miesto ekonominį tyrimą norėčiau pateikti šio tyrimo rezultatus: svarbiausi veiksniai, įtakojantys Kauno miesto ekonomikos plėtrą yra susiję su esamų ir naujų projektų vystimusi ir įgyvendinimu.

Norint pagerinti Kauno miesto ekonomiką reikėtų pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų, įgyvendinus šiuos projektus būtų sukurta daugiau naujų darbo vietų, būtų pagerintas bendras miesto įvaizdis, o tai pritrauktų daugiau turistų, tuo pačiu plėtotusi turizmo verslas, naujų objektų statybos ir visa tai tiesiogiai turėtų įtakos Kauno miesto plėtros ekonomikai.

Diskusijos metu paaiškėjo, kad svarbiausias yra Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje statybų klausimas.

3.3. Kiekybinio tyrimo rezultatai

Sekantis tyrimo etapas – buvo vykdoma internetinė apklausa. Gyventojams buvo užduoti klausimai susiję su Kauno miesto ekonomine plėtra.

Anketa buvo patalpinta internetiniame puslapyje, todėl kad mano manymu, taip buvo tikslingiausia daryti, kadangi žmonės patys, o ne priverstinai atsako į juos dominančius klausimus. Anketiniai duomenys buvo susiteminami ir analizuojami bei lyginami su focus grupės atsakymais. Pateiktos anketos klausimai buvo labai panašūs su focus grupės diskutuojamais klausimais.

Iš anketos rezultatų paaiškėjo, kad dauguma respondentų buvo moterys su aukštauju išsilavinimu. Dauguma respondentų žino apie planuojamus ir vykdomus projektus iš radijo ir televizijos. Apklausos anketos dalyviai mano, kad bendra ekonominė situacija Kauno mieste gerėja ir prie to prisideda ir patys anketos dalyviai. Focus grupės ir anketos dalyvių nuomonė dėl Kauno pramogų ir sporto rūmų Nemuno saloje svarbos, nuomonės sutampa. Anketos dalyviai mano, kad visiems anketoje išvardytiems projektams dalis lėšų turėtų būti skirta iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, o kitos pagrindinės lėšos skiriamos Kauno miesto savivaldybės bei valstybės biudžeto.

Anketos atsakymai leidžia realiai įvertinti Kauno miesto ekonominės plėtros padėtį gyventojų akimis bei numatomų projektų svarbą.

3.4. Statistinių duomenų analizė

Atlikus statistinių duomenų rinkimą, aš manau, kad bendra ekonominė situacija Kaune per pastaruosius kelerius metus pasikeitė į gerąją pusę. Tam, kad efektyviai plėtoti miesto ekonomiką laikomasi prielaidos, kad miestas yra darnus, kai yra palankios sąlygos egzistuoti verslui, geros gyvenimo sąlygos ir pakankamai efektyvi infrostruktūra. Kauno miesto savivaldybė yra parengusi Kauno miesto strateginis planas 2005–2015 metams. Šiame plane yra numatomi ekonominiai, socialiniai ir ekologiniai rodikliai.

Kauno ekonominė situacija per pastaruosius metus stabiliai auga, tai rodo šie statistiniai duomenys, kaip BVP augimas, ūkio subjektų vienma gyventojui augimas, tiesioginių užsienio investicijų bei materialinių investicijų veinam gyventojui augimas.

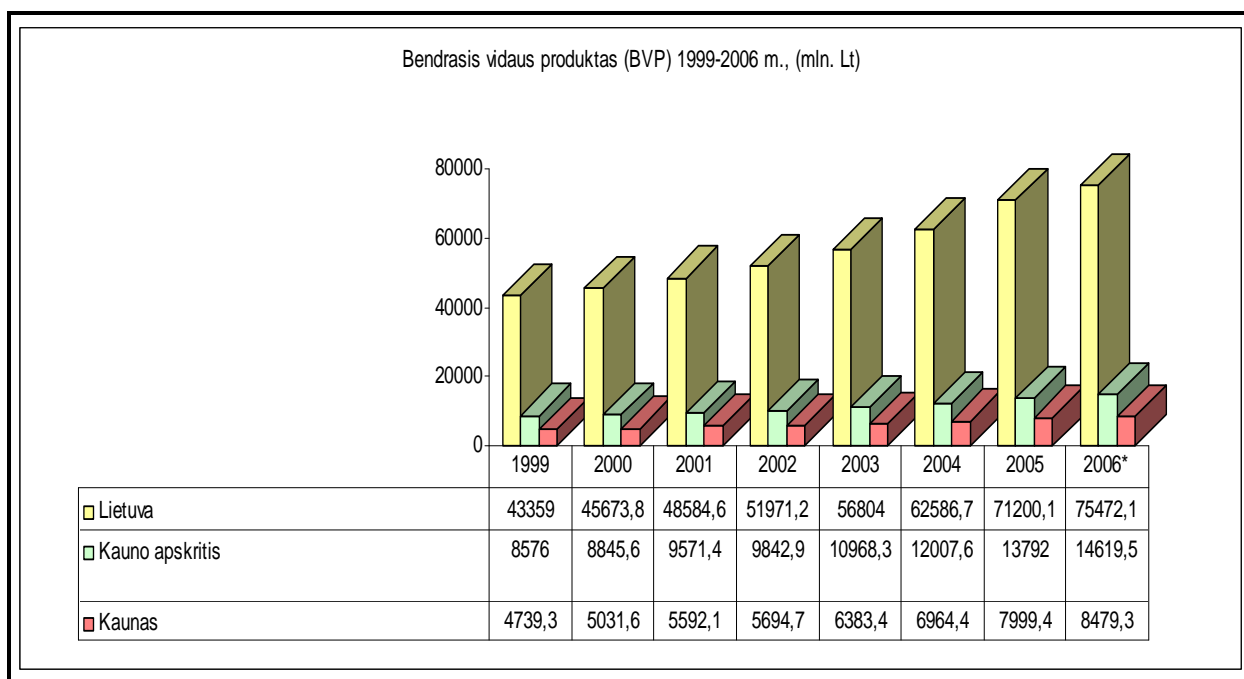
2005 m. Kauno mieste buvo sukurta 7999,4 mln. Lt bendrojo vidaus produkto (BVP), tai sudarė 58 proc. Kauno apskrities (13792 mln. Lt) ir 11,2 proc. Lietuvos BVP (71200,1 mln. Lt).

Remiantis VŠĮ „Statistikos tyrimai“ duomenimis, Kauno mieste 2006 m. buvo sukurta ~8479,3 mln. Lt BVP, tai sudarė 58 proc. Kauno apskrities (14619,5 mln. Lt) ir 11,2 proc. Lietuvos BVP (75472,1 mln. Lt).

Kauno mieste sukuriama daugiau nei pusė apskrities BVP. Nuo 1995 metų Kauno miesto ir apskrities BVP nuolat didėjo, tam turėjo įtakos ūkio sektorių plėtra, didėjančios investicijos, šalies finansų sistemos reforma.

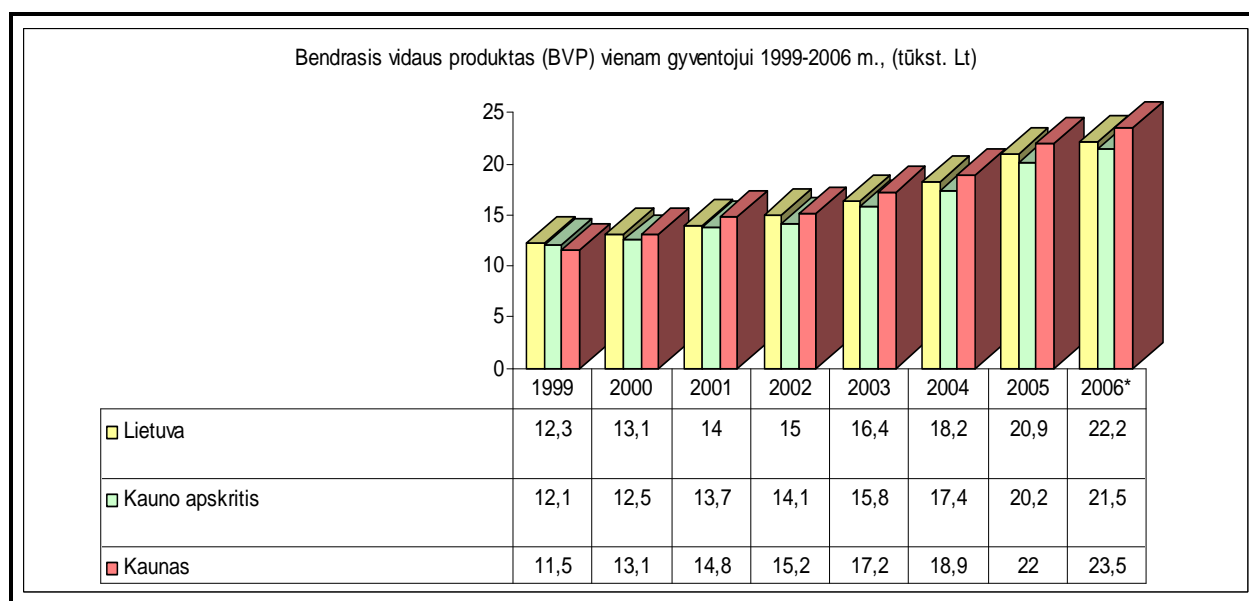
BVP vienam gyventojui Kauno mieste augo ir nuo 2000 metų viršijo Kauno apskrities ir Lietuvos vidurkio rodiklius. Duomenys pateikti 3 paveiksle bei 4 paveiksle. (Kauno miesto savivaldybė, 2007c, p.1)

Pateiktame 3 paveiksle pastebime, kad BVP kiekvienais metais didėjimą į gerą pusę.

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė. (2007c) Ekonominė aplinka, p. 1

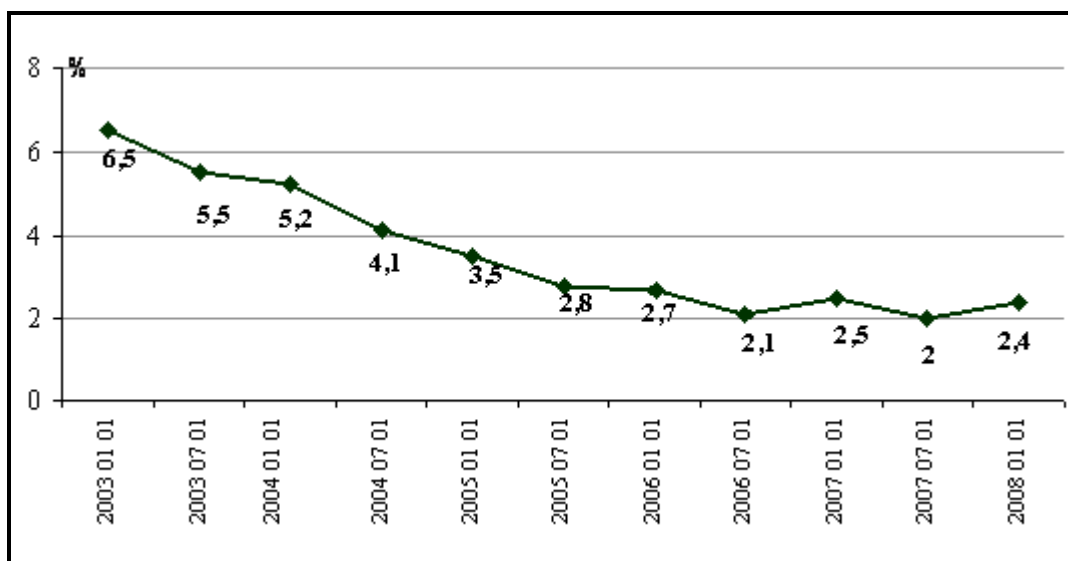
12 pav. Bendrasis vidaus produktas 1999–2006 m., (mln.Lt)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė. (2007c) Ekonominė aplinka, p. 1

13 pav. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui 1999–2006m (tūkst.lt)

Socialinių ir ekonominių požiūriu yra gerai kai nedarbo lygis yra mažesnis negu buvo numatyta Kauno miesto strateginiame plane. Šiuos metu nedarbo lygis Kauno mieste yra 2,4% nuo darbingo amžiaus gyventojų kiekio. Žemiau pateiktame grafike 5 paveiksle mes galime matyti nedarbo lygio kitimo kreivę per pastaruosius kelerius metus.

Šaltinis: Kauno darbo birža.(2008a) Bedarbių procento nuo darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika,p.1

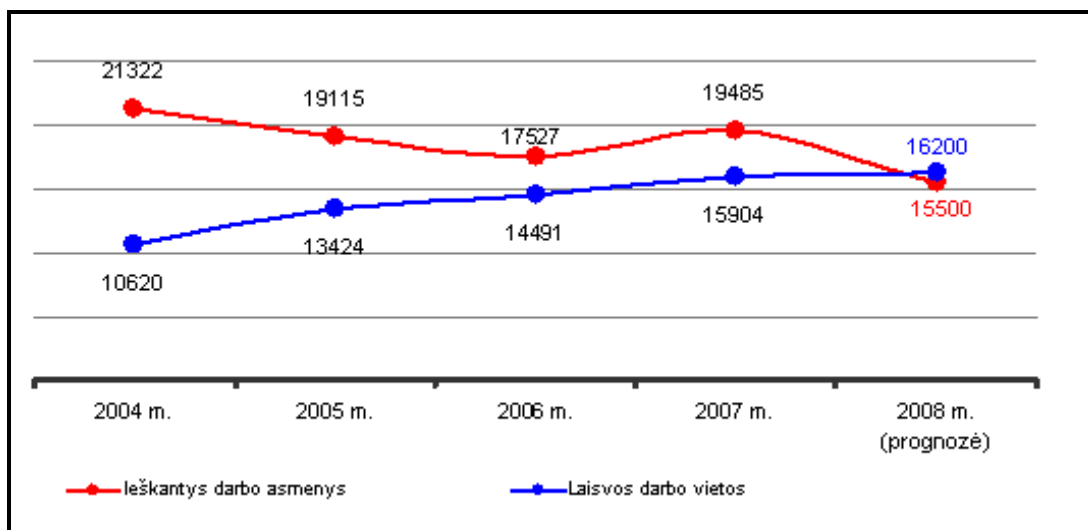
14 pav. Bedarbių procento nuo darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika

Per 2007 m. II–ąjį pusmetį į Kauno darbo biržą kreipėsi 9245 bedarbiai. Iš jų 5393 (58,3%) moterys, 3852 (41,7%) vyrai, 1809 (19,6%)–iki 25 m. amžiaus jaunuoliai. (Kauno darbo birža, 2008a, p.1)

Darbo birža 2008 m išskėlė sau tokius darbo rinkos iššūkius:

- Darbo vietų bus įsteigta žymiai daugiau nei likviduota;
- Daugiausia naujų darbo vietų bus įsteigta paslaugų ir pramonės sektoriuose;
- Darbo jėgos paklausa ir pasiūla kis tolygiau išliekant kvalifikuotos darbo jėgos trūkimui;
- Darbo santykiai turėtų tapti liberalesni įsivežant ir įdarbinant kvalifikuotą darbo jėgą iš trečiųjų šalių;
- Brangstanti darbo jėga sąlygos įmonių veiklos efektyvumo bei darbo našumo kilimą;
- Didės darbdavių suinteresuotumas patiems rengti kvalifikuotą darbo jėgą;
- Turintys gerą įvaizdį darbo rinkoje bei vykdančys tinkamą personalo politiką darbdaviai sėkmingiau formuos ir išlaikys reikiamą personalą;
- Prognozuojama, kad per 2008 m. į Kauno darbo biržą kreipsis 15500 ieškančių darbo asmenų, iš jų 14000 bus suteiktas bedarbio statusas. (Kauno darbo birža, 2008 b, p.1)

Žemiau nurodytame 6 paveiksle galime matyti, darbo pasiūlos ir darbo jėgos pokyčio tendencijas per pastaruosius kelerius metus Kauno mieste. (Kauno darbo birža, 2008 c, p.1)

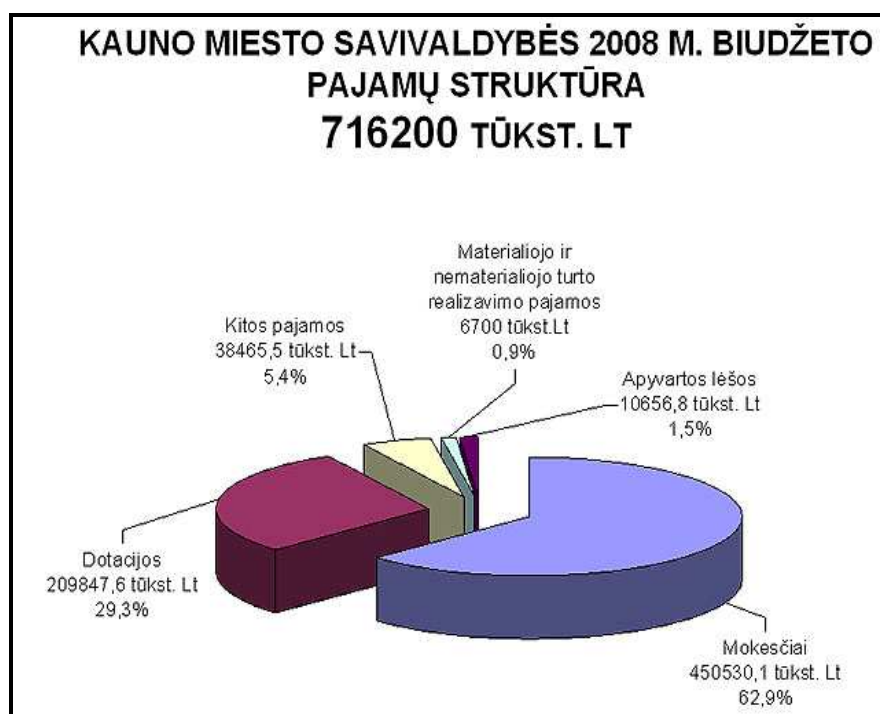

Šaltinis: Kauno darbo birža.(2008c) Darbo rinkos iššūkiai 2008 m.,p.1

15 pav. Darbo jėgos ir darbo pasiūlos pokyčio tendencijos

Gyventojų skaičiaus augimas yra naudingas ekonominiu požiūriu, nes padidėja būtiniausių prekių poreikio vartojimas, gyvenamųjų namų statyba ir kiti svarbūs ekonominiai sektoriai.

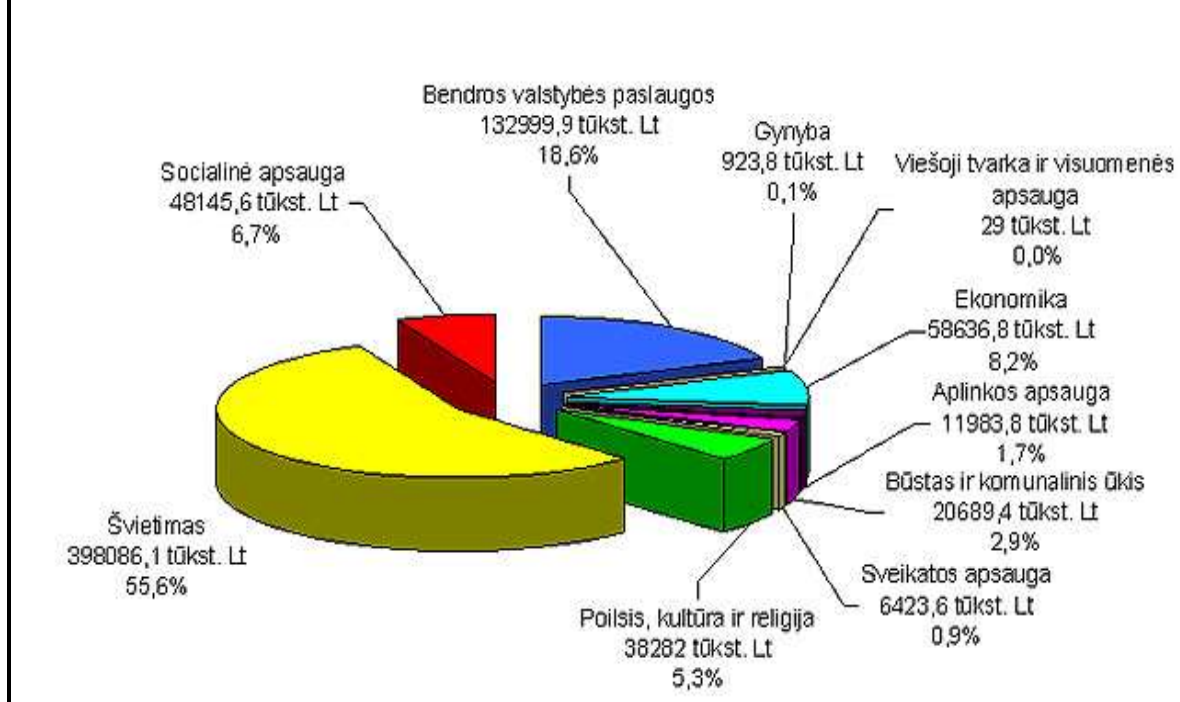
Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamos yra planuojamos surinkti iš planuojamų pajamų ir valstybės dotacijų. (Kauno miesto savivaldybė, 2007d,p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007d) Kauno miesto 2008 m.biudžetas.,p.1

16 pav . Kauno miesto savivaldybės 2008 m. biudžeto pajamų struktūra

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖS 2008 M. BIUDŽETO ASIGNAVIMAI PAGAL VALSTYBĖS FUNKCIJAS 716200 TŪKST. LT

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007d) Kauno miesto 2008 m. biudžetas ,p.1

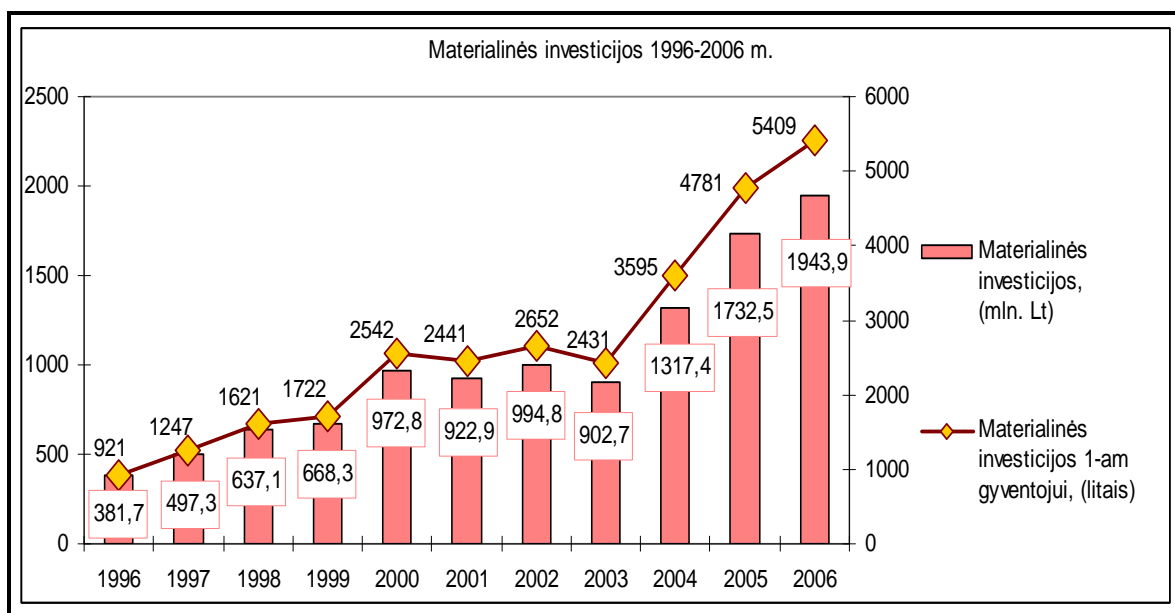
17 pav. Kauno miesto savivaldybės 2008 m. biudžeto asignavimai pagal valstybės f–jas

Investicijos yra vienas iš indėlių į miesto ekonominę gerovę. Investuojant į plėtrą, į socialinį sektorių, diegiant naujas technologijas visa tai didina pajamas, sukuriamas didesnis BVP, gerėja prekių ir paslaugų kokybė. Kaunas yra imlus investicijoms ir patrauklus investuotojams. Kaunas yra tinkamas gamybiniam vystymuisi. Pagal materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų dydį, Kaunas patenka į pirmąjį trejetuką nusileisdamas Vilniuj ir Klaipėdai. Pagrindiniai materialinių investicijų šaltiniai yra :

- valstybės išdas
- savivaldybės biudžetas
- banko kreditai
- nuosavos lėšos.

Materialinių investicijų augimo pokyčiai įvairūs, sėkmingi buvo 2000–ieji metai, kuomet investicijos šoktelėjo 45,6 proc., tačiau jau 2001 m. 5,1 proc. sumažėjo, 2002 m. pakilo 7,8 proc., 2003 m. 9,3 proc. sumažėjo, vėlesniais metais augo: 2004 m. – 45,9 proc., 2005 m. – 31,5 proc., 2006 m. – 12,2 proc.

Pagal vienam gyventojui tenkančių materialinių investicijų rodiklį 2006 m. Kauno miestas 28 proc. viršijo Kauno apskrities rodiklį ir 7,2 proc. bendrąjį Lietuvos rodiklį, tačiau 42,6 proc. mažesnis už sostinės ir 29,6 proc. už Klaipėdos. (Kauno miesto savivaldybė, 2007e, p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė. (2007e) Investicijos, p.1

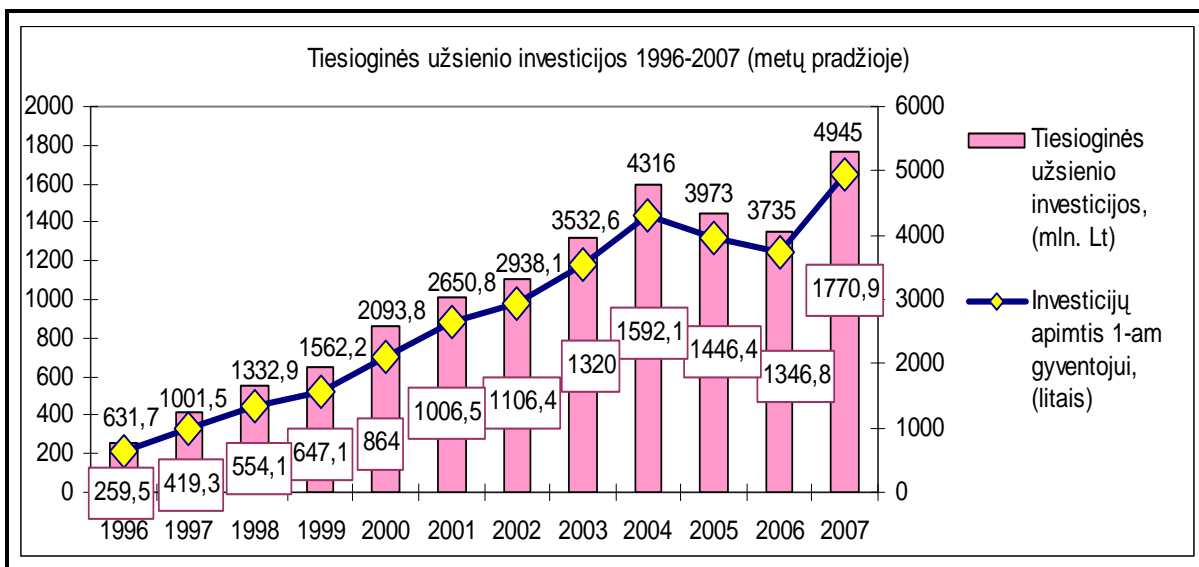
18 pav. Materialinės investicijos 1996–2006 m.

Yra keli užsienio kapitalo investavimo būdai: tiesioginės ir netiesioginės investicijos. Tiesioginės investicijos t.y. steigiant įmones arba perkant jau veikiančių įmonių akcijas, suteikiant joms paskolas, o netiesioginės investicijos teikiant lėšas įmonės gamybos modernizavimui bei ekonomikos restruktūrizacijai. Užsienio investicijos Kaune yra labia efektyvios, skatina eksporto ir gamybos augimą, kelia prekių ir paslaugų kokybę, kuria naujas darbo vietas, padeda sėkmingai konkuruoti laisvos rinkos sąlygomis. Tiesioginės investicijos yra vienas iš pagrindinių renovacijos veiksnių miesto ūkio ekonomikoje, nes yra galimybė diegti naujas technologijas bei įgyvendinti naujas perspektyvias idėjas.

Kauno mieste veikia bendros su užsienio kompanijomis įmonės bei užsienio kapitalo įmonės. 2007 01 01 duomenimis didžiausias investicijas Kaune pritraukė apdirbamoji gamyba (40,9 proc.), didmeninė, mažmeninė prekyba (29,9 proc.), nekilnojamojo turto ir kita verslo veikla (11,1 proc.) bei statyba (9,7 proc.). Apdirbamojoje gamyboje 24,2 proc. tiesioginių investicijų teko maisto produktų ir gėrimų gamybai, 22,0 proc. – tekstilės gaminių gamybai.

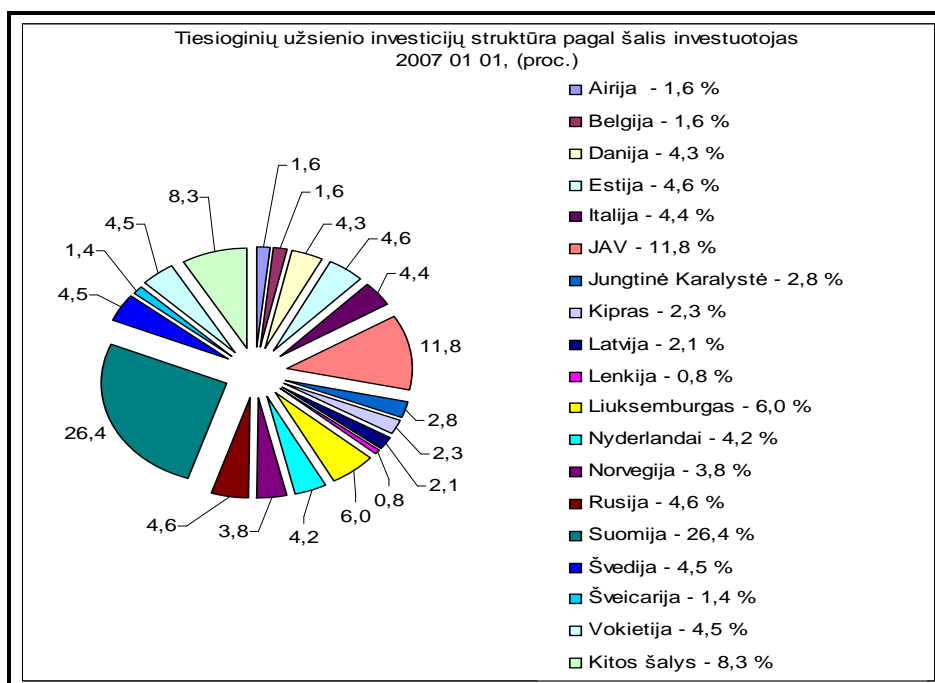
Į Kauno miesto ekonominę veiklą daugiausiai investavo Suomija ir JAV, jų investicijos 2007 metų pradžioje atitinkamai sudarė 26,4 proc. ir 11,8 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų mieste. Tradiciškai pirmaujančią, buvusią trečioje vietoje, Vokietiją aplenkė Estija, Liuksemburgas, Rusija.

Per 1998 – 2006 metų laikotarpį augo investicijos į didmeninę ir mažmeninę prekybą (nuo 226,4 mln. Lt iki 542,3 mln. Lt). Pastaraisiais metais didėjo tiesioginės užsienio investicijos nekilnojamo turto, nuomos bei kito verslo veikloje. Per 2000 – 2005 metus investicijos į šią veiklą išaugo 5 kartus. Investicijos į viešbučių ir restoranų veiklą kasmet mažėja. (Kauno miesto savivaldybė, 2007e, p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007e)Investicijos ,p.1

19 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 1996–2007 (metų pradžioje)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007e)Investicijos ,p.1

20 pav. Tiesioginių užsienio investicijų struktūra pagal šalis investuotojas

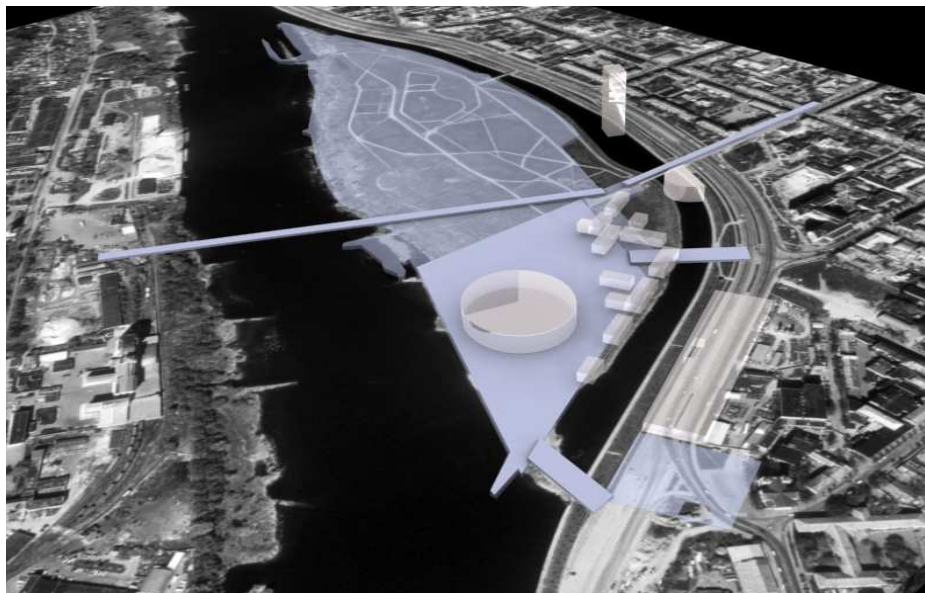
Dar vienas iš labai svarbių socialinių rodiklių, tai yra moksleivių ir studentų skaičius, tenkantis 10000 gyventojų. Šis skaičius siejamas su aukštesne kultūra, didesniu konkurencingumu darbo rinkoje, mažesniu kriminaliniu lygiu. Kaip mes žinome Kaunas – universitetinis Baltijos jūros regiono mokslo, žinių ekonomikos ir aukštųjų technologijų sklaidos miestas, ir todėl mano manymu reikėtų plėtoti ir vystyti projektą TECHNOPOLIO įkūrimas Kaune, S.Dariaus ir S.Girėno aerodromo teritorijoje.tai sąlygotų aukštesnį mokslo lygį, naujų technologijų kūrimą, jaunų talentų galimybių atskleidimą. Visa tai pritrauktų daugiau vietinių bei užsienio investicijų, kas savaime turėtų įtakos Kauno miesto ekonominei plėtrai.

Preliminarus investicijų poreikis I etapui sudaro 231 mln.lt., iš jų viešųjų investicijų poreikis– 21 mln lt, privačių– 210 mln. Lt.

Viso Technopolio plėtros projekto, įskaitant II etapo išplėtimą, investicijų poreikis yra 491 mln.lt, iš jų viešųjų investicijų poreikis –32,5 mln. Lt. , o privačių– 458,5 mln. Lt. (Kauno miesto savivaldybė,2006b,p.1)

Vienas iš svarbiausių šiuo metu Kauno miesto ekonominės plėtros projektų yra Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje statybos.

Projekto tikslai: išplėtoti šiuolaikinį tarptautinės reikšmės sporto, poilsio ir visuomeninį centrą. Investicijos: 100,5 mln. Lt, projekto vykdytojas yra Kauno miesto savivaldybė, statybos laikotarpis: 2007–2009.(Vilniaus miesto savivaldybė,2006a,p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007b)Miesto vizija ,p.1

21 pav. Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje

Labai svarbūs projektai, kaip Kauno LEZ statyba bei „Greitkelio „Via Baltica“ sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M. K. Čiurlionio tiltu“ tiesimas statybų darbai baigimo

stadijoje ir po truputi pradeda funkcionuoti pagal savo paskirtį. Įgyvendinus šiuos projektus iki galo Kauno miestas taps dar patrauklesniu pagal išplanavimą, investicijų pritraukimą bei sąlygos naujų darbo vietų atsiradimą.

Projekto „Greitkelio „Via Baltica“ sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M. K. Čiurlionio tiltu“ tikslas yra skatinti Kauno regiono plėtrą, sukuriant patogią kelių infrastruktūrą, pagerinant kelių būklę ir sukuriant šiuolaikišką susisiekimo sistemą Kauno M. K. Čiurliono trasoje bei techniškai pasirengti integruotis į vieningą ES kelių sistemą. Projekto įgyvendinimo laikotarpis – 2004–03–15 – 2008–06–30, projekto biudžetas – 14 210 817,05 Lt, ES paramos lėšos – 9 474 500,41 Lt, savivaldybės įnašas – 4 736 316,64 Lt. (Kauno miesto savivaldybė,2007f,p.1)

Kauno miesto veidą reprezentuojantys projektai, tokie kaip :

- Kauno pilies restauracija
- Neries krantinės parkas
- Lampėdžių kempingas Kaune

Šie projektai yra jau įgyvendinimo stadijoje, o kai kurie iš jų yra atliktas jau net pirmas etapas. Kauno pilies restauracija, projekto tikslai yra restauruoti pilį ir jos kiemą, pritaikant kultūros ir poilsio renginiams be didelės pilies mūrų rekonstrukcijos. Pilyje plėtoti Kauno miesto ir regiono turizmo informacijos centro veiklą. Investicijos: iki 70 mln. Lt, pagal plėtros programą, projekto vykdytojas: Kauno miesto savivaldybė, statybos laikotarpis: 2007–2011. (Vilniaus miesto savivaldybė,2006b,p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė.(2007b)Miesto vizija ,p.1

22 pav. Kauno pilies restauracija

Neries krantinės parkas projekto tikslai yra sukurti šiuolaikišką viešąjį parką su futbolo aikštynu bei kitomis laisvalaikio ir pramogų paslaugomis. Šio projekto investicijos– apie 24 mln. Lt,

projekto vykdytojas: Kauno miesto savivaldybė, statybos laikotarpis yra nenustatytas. (Vilniaus miesto savivaldybė, 2006c, p.1)

Lampėdžių kempingas Kaune, projekto tikslai – pastatyti šiuolaikinį 3 žvaigždučių kempingą automobiliais keliaujantiems turistams, didinti susidomėjimą Kaunu, palengvinti Kauno turistinių objektų ir teritorijų lankymą. Investicijos 9,29 mln., Lt, projekto vystytojai: Kauno miesto savivaldybė, statybos laikotarpis: 2006–2007. (Vilniaus miesto savivaldybė, 2006d, p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė. (2007b) Miesto vizija , p.1

23 pav. Lampėdžių kempingas Kaune

Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra, šio projekto Projekto tikslai yra išplėtoti šiuolaikinį nacionalinės svarbos parką, skirtą sportui, rekreacijai ir laisvalaikiui, pritraukti turistų ir vietos lankytojų, pastatyti naujus pastatus ir įrengti viešąsias erdves, investicijos: 25 mln. Lt , projekto vykdytojas: Kauno miesto savivaldybė, statybos laikotarpis: 2007–2008.05.10 . (Vilniaus miesto savivaldybė, 2006e, p.1)

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė. (2007b) Miesto vizija , p.1

24 pav. Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra

3.5. Kokybino ir kiekybinių tyrimų rezultatai ir apibendrinimas

Atlikus šiuos tyrimus, susijusius su Kauno miesto ekonomine plėtra, galiu pateikti tokius jų rezultatų apibendrinimus.

Anketinio tyrimo metu buvo apklausta 40 respondentai (užpildytos 40 anketų), iš jų 67% moterų ir 33% vyrų. Iš jų 5% respondentų su nebaigtu viduriniu išsilavinimu; 10% baigę bendrojo lavinimo mokyklą; 5% su spec.viduriniu (technikumas) išsilavinimu, su aukštuoju universitetiniu išsilavinimu; 10% baigia kolegijas; 45% aukštasis išsilavinimas; 25% aukštosios studijos (magistras it t.t). Daugiausiai net 42,5% sudaro 26–35 metų amžiaus respondentai, toliau 32,5% iki 25 metų ir 7,5% virš 46 metų, o nuo 36–45 metų sudaro 17,5%.

Pirmuoju anketos klausimu buvo pasirinktas klausimas apie Kauno miesto strateginį planą ir susipažinimą su juo. Iš anketos respondentų atsakymų paaiškėjo, kad :

2 lentelė

Susipažinimas su Kauno miesto strateginiu planu

Esu pakankamai gerai susipažinęs	(0) 0.00%
Esu gerai susipažinęs	(2) 5.00%
Esu kažką girdėjęs	(26) 65.00%
Nieko nesu girdėjęs	(12) 30.00%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Sekančiu klausimu buvo užduoti pagrindiniai veiksniai įtakojantys Kauno miesto ekonominę plėtrą ir jų svarba Kauno miestui gyventojų akimis. Buvo užduotas klausimas apie pagrindinius projektus Kauno mieste bei išvardintų projektų svarbumą.

3 lentelė

Respondentų nuomonė apie numatomus ar vykdomus projektus Kauno mieste

Kauno LEZ	(20) 16.67%
TECHNOPOLIO įkūrimą Kaune, S.Dariaus ir S.Girėno aerodromo teritorijoje	(13) 10.83%
Greitkelio "Via Baltica" sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M.K.Čiurlionio tiltu	(17) 14.17%
Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje	(36) 30.00%
Kauno pilies restauracija	(11) 9.17%
Neries krantinės parkas	(6) 5.00%
Lampėdžių kempingas Kaune	(6) 5.00%
Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra	(11) 9.17%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Po focus grupės interviu bei atlikus anketą pastebima, kad nuomonės dėl projektų svarbumo tiek focus grupės, tiek respondentų nuomonės sutampa. Tiek focus grupės dalyviai, tiek respondentai mano, kad šiuo metu svarbiausi yra Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje

bei Kauno LEZ. Net 80 % respondentų atsakė, kad visi šie projektai yra svarbūs Kauno miesto ekonominei plėtrai.

Dauguma respondentų mano, kad įgyvendinus šiuos projektus pasikeis ir ekonominė padėtis Kauno mieste.

4 lentelė

Galimi pokyčiai įgyvendinus projektus Kauno mieste

Naujų darbo vietų sukūrimas	 (31) 26.27%
Socialinės gerovės pagerėjimas	 (16) 13.56%
Miesto teritorijos plėtra	 (18) 15.25%
Bendras miesto įvaizdis	 (31) 26.27%
Ekonominės padėties pagerėjimas	 (20) 16.95%
Kita	 (2) 1.69%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Į klausimą, “kokie yra finansavimo šaltiniai ekonominei plėtrai pagerinti Kauno mieste?” 26,67 % respondentų atsakė, kad Europos sąjungos ir programų lėšos, šie apklausos rezultatai realiausiai labia atitinka tikrąją realaus Kauno miesto biudžeto padėtį.

Į klausimus apie Kauno mieste vykdomą Ekonominės plėtros politiką net 51,28% respondentų atsakė kad yra dalinai patenkinti.

5 lentelė

Nuomonė apie vykdomą kauno miesto savivaldybės ekonominės plėtros politiką

Visiškai	 (0) 0.00%
Dalinai	 (20) 51.28%
Nepatenkintas	 (17) 43.59%
Kita	 (2) 5.13%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

6 lentelė

Finansavimo šaltiniai Kauno miesto ekonominei plėtrai pagerinti

Europos Sąjungos ir programų lėšos	 (36) 26.67%
Savivaldybės biudžeto lėšos	 (31) 22.96%
Valstybės biudžeto lėšos	 (29) 21.48%
Komercinių bankų paskolos	 (7) 5.19%
Labdaros lėšos	 (3) 2.22%
Gyventojų lėšos	 (6) 4.44%
Privačios investicijos	 (21) 15.56%
Kita	 (2) 1.48%

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Kauno miesto biudžeto lėšų paskirstymą 48.72% respondentų atsakė kad dalinai yra patenkinti dabartiniu lėšų paskirstymu, 7 lentelėje

7 lentelė

Kauno miesto savivaldybės lėšų paskirstymas

Tinkamai	(1) 2.56%
Dalinai	(19) 48.72%
Netinkamai	(17) 43.59%
Kita	(2) 5.13%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Ekonominės plėtros vystimasis kituose miestuose lyginant su Kauno miestu rezultatas yra 60.00% respondentų atsakė, kad mano jog kituose miestuose ekonominė plėtra vykdoma geriau negu Kauno mieste.

8 lentelė

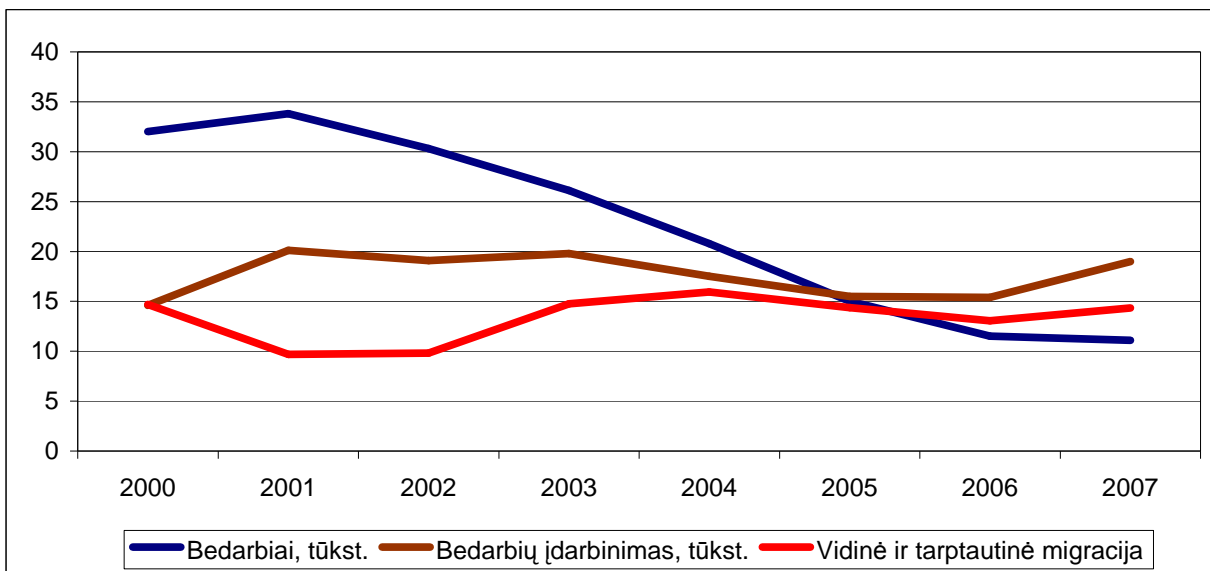
Ekonominės plėtros vygdymas kitose miestuose

Taip	(24) 60.00%
Dalinai	(14) 35.00%
Ne	(2) 5.00%
Kita	(0) 0.00%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Atlikus šiuos tyrimus nustaciau, kad savivaldybės vykdoma politika kai kuriuose srityse sutampa su gyventojų nuomone. Iš atliktų tyrimų matyti, kad Kauno miesto ekonomonę plėtra įtakoja ekonominiai, socialiniai, materialiniai ir kultūriniai rodikliai. Miesto gyventojai nori matyti ekonomiškai stiprų Kauno miestą.

Miesto ekonominei plėtrai gerinti atliekama daugybė ekonominių analizių. Iš mano atliktų tyrimų galima padaryti šias išvadas ir apibendrinti jas tokiame kontekste, 25 paveikslas

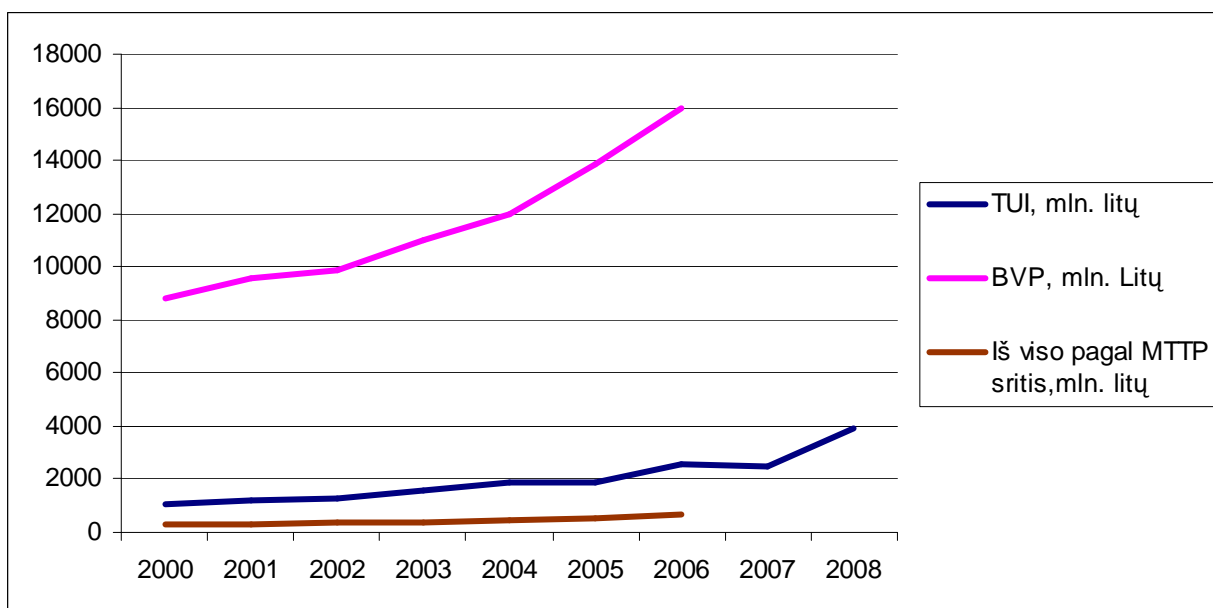

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

25 pav. Darbo rinkos analizė

Atsižvelgus į sudarytą grafiką miesto ekonominei plėtrai įtaką daro darbo rinka, kuri diktuoja darbo ir nedarbo lygį mieste bei įtakoja ir migracijos lygį. Didėjant migracijos lygiui daugėja laisvų darbo vietų, o tai įtakoja, bedarbių įdarbinimą. Bet viso to pasekoje negalima tvirtai teigti, kad tai įtakoje į gerąją pusę miesto ekonomikoje, tai migraciją būtent daro kvalifikuota jėga, kurios ir taip yra trūkumas.

Padarius sekančią analizę dėl investicijų bei bendrojo vidaus produkto galima teigti, kad vis daugiau lėšų yra investuojama į mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrą. Tai turėtų skatinti miesto augimą, kaip technologiškai išsivysčiusį naujovių regioną

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Statistikos departamentas. (2008), Statistinių rodiklių duomenų bazė, p. 1

26 pav. MTTP analize

Įvertinus visus išnagrinėtus duomenis, norėčiau pateikti tokias Kauno miesto ekonominės plėtros prognozes. Atsižvelgiant į dabartinę ekonominę situaciją, pagal surinktus ir išanalizuotus duomenis galima teigti apie teigiama ekonominės plėtros padėties didėjimą, socialinį, technologinį pakylimą Kauno mieste.

Išanalizavus šiuo metu realiai susiklosčiusią padėtį Kauno mieste, galime teigti, kad augant ekonominiams rodikliams Kaune, dar labiau sumažės nedarbo lygis, o to pasekoje padidės paklausa kvalifikuotos darbo jėgos. Šiam rodikliui gerinti, aš siūlyčiau kuo greičiau pradėti įgyvendinti Technopolio statybas. Pagerėjus bendrai ekonominei situacijai Kauno mieste atsirastų poreikis kultūriniais, socialiniams bei aplinkosauginiams poreikiams. Šiems poreikiams įgyvendinti reikėtų kuo greičiau įgyvendinti tokius projektus, kaip Kauno arenos statyba, Kauno pilies restauracija bei Lampėdžių kempingo statyba.

Tačiau turime atsižvelgti ir į tokius rodiklius, kaip infliacija. Kuri šiuo metu labai sparčiai auga. Tai rodo apie galimą staigų ekonominės situacijos pasikeitimą į blogąją pusę. Tai priklauso nuo bendrų anksčiau aptartų ekonominių rodiklių visumos susiklosčiusių bendrai visoje šalyje. Apibendrinus galima teigti, kad bendra ekonominės plėtros situacija Kauno mieste šiuo metu gerėja, tačiau atsižvelgus į bendrą ekonominę situaciją šalyje gali pasikeisti greit ir į blogąją pusę.

IŠVADOS, REKOMENDACIJOS

Atlikus mokslinės literatūros analizę bei išanalizavus miesto ekonominės plėtros rodiklius, modelius teikiamos šios išvados bei rekomendacijas

- Sparčiai besikeičiančią miesto aplinką reikia valdyti. Ir šiandien miestų vadovai taiko vis naujesnius miesto plėtros metodus ir priemones. Tokius, kaip miesto rinkodara, strateginis planavimas, užsienio bei privačios investicijos. Tokiu būdu miestas pagal savo galimybes taiko skirtingas plėtros metodus ir priemones.

- Kauno miesto savivaldybė, miesto plėtros krypties įgyvendinimui naudoja Kauno miesto strateginį planą 2005–2015 metams. Tai yra svarbiausia priemonė siekiant efektyvios Kauno miesto plėtros. Svarbūs veiksniai darantys įtaką Kauno miesto ekonominei plėtrai yra ekonominei, socialiniai ir kultūriniai, moksliniai bei aplinkosaugos veiksniai.

- Remiantis tyrimų rezultatais galima pasakyti, kad Kauno miesto strateginis planas neatitinka numatytų užsibrėžtų tikslų. Daugelis projektų jau turėjo būti įgyvendinti, bet dėl tam tikros susiklosčiusios politinės situacijos ar lėšų trūkumo buvo atidėliojami, skelbiami nauji konkursai projektams įgyvendinti. Šiuo momentu jau turėjo būti įgyvendinti tokie projektai, kaip: Lampėdžių kempingas bei Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra. O toks projektas, kaip Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje turėjo jau seniai pradėti statyti, tačiau iki šiol dar vyksta derybos.

- Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad didelę įtaką Kauno miesto ekonominei plėtrai turi besikeičianti Kauno miesto savivaldybės valdžia. Susidarius naujai Kauno miesto savivaldybės koalicijai iškeliami prioritetai naujiems projektams. Nebaigus senų projektų įgyvendinimo yra pradedami nauji ne tiek svarbūs Kauno miestui projektai.

- Atlikus ir apibendrinus kokybinį tyrimą, galime teikti, kad Kaunas yra ekonomiškai patrauklus miestas. Kauno miesto geografinė padėtis, stipri mokslinė pusė, aukštas gyventojų verslumo lygis, gilios miesto kultūrinės savybės.

- Tyrimai parodė, kad tolimesnis strateginis Kauno miesto planas turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į numatomų projektų svarbą ekonominei plėtrai ir turėtų būti griežčiau kontroliuojamas jo įgyvendinimas. Plačiau teikiama gyventojams informacija apie numatomus projektus, vykdoma gyventojų apklausa jų manymu svarbiems projektams.

- Rezultatai parodė, kad reikėtų daugiau dėmesio skirti tokiems projektams, kaip Technopolio statyba. Tokie projektai skatintų mokslinių žinių tobulėjimą, naujų technologijų atsiradimą ir diegimą, taip būtų galima pritraukti daugiau investicijų ir tuo pačiu skatinti Kauno miesto ekonominę plėtrą.

- Kultūrinio požiūriu tyrimai parodė, kad Kauno miesto plėtrai svarbus yra Kauno arenos statybų projektas. Vis mažiau laiko lieka iki 2011 metų Europos krepšinio čempionato. Neįgyvendinus šio projekto Kauno miestas praras daug papildomų lėšų, gaunamų iš turizmo. O pritraukiant vietinių ir užsienio turistų srautus galima būtų kelti Kauno miesto ekonominį lygį.

- Visi mano darbe išvardinti projektai skatintų naujų darbo vietų sukūrimą, gerintų socialinius, kultūrinius, ekonominius rodiklius. To pasekoje sumažintų nedarbo lygis Kauno mieste, pagerėtų bendras miesto įvaizdis, miestas taptų patrauklesnis vietinėms ir užsienio investicijoms gauti. Visa tai bendrai įtakotų Kauno miesto ekonominei plėtrai.

- Siūlyčiau apsiriboti mažesniu projektų skaičiumi, taip sudarydami realią galimybę finansiškai visus užsibrėžtus projektus įgyvendinti. Siūlyčiau pirmenybę teikti pirmo būtinumo projektams, kurie realiai galėtų pakelti Kauno miesto ekonominę situaciją.

- Rekomenduočiau prieš sudarant Kauno miesto strateginį planą, atlikti gyventojų apklausą ir taip sužinoti jiems labiausiai rūpimus projektus, susijusius su bendra Kauno miesto situacija. Tokiu būdu tinkamai būtų paskirstytas finansavimas ir nesusidarytų tokios situacijos, kai įgyvendinus dalį projekto dėl tam tikrų priežasčių būtų sustabdomas projektas neribotam laikui.

- Keičiantis savivaldybės valdančiai daugumai, dažnai pradėti projektai yra sustabdomi arba visiškai uždaromi, o pradedami visai nauji. Teisiniais aktais rekomenduočiau užtikrinti jau vykdomų projektų tęstinumo įgyvendinimą.

GOLYŠEV Aleksej (2008) *Citie's economical expansion (based of the Model of Kaunas City)*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 51 p.

SUMMARY

The object of this work is citie's economical expansion , based of the model of Kaunas city.

The puspose of this work is to ascertain the meaning of economical expansion of Kaunas city also to present the factors which have influence for expansion.

The main goals of the work are:

- To present conception of city;
- To analyse economical expansion of Kaunas city;
- To analyse the conditions which have influence of economical expansion of Kaunas city;
- To present farther possibilities for economical expansion of Kaunas citie's.

The methodology of this work: the analysis of documentation, scientific literature, academic literature, statistical data, questionnaire and interviews.

In the theoretical part of this work presented conceptions of city, overlooked the main factors influence of economical expansion for Kaunas city. The most important factors are: gross domestic product, foreign and homegrown investments, employment figures, unemployment level, geographical, social, economical environment. Also there was analised view economical situation of Kaunas city for some years ago.

The investigation was of interview, the analysis of statistical data, questionnaire. After analysis all these investigations was established, that no matter in what form was made investiganion the results of it were the same or similar.

In summary it can be said, that economical expansion of Kaunas city belongs from many factors. It is important to use not just the strategic plan of Kaunas city, which is hold as the main mean of the city development, but also it should be taken in consideration of total economical indexes.

Big influence to economical expansion for Kaunas city has political situation of city, general planning, foreign and homegrown investments, non-traditional financing, very good geographical environment of Kaunas city.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. BAGDZEVIČIENĖ, Rita; RIMAS Justinas; VENCKUS Algimantas. (2002) *Regionų ekonominės plėtros strategija* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno technologijos universitetas: Lietuvos regioninių tyrimų institutas, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.lrti.lt/veikla/RP_RegEkonPlet.doc>.
2. BALČYTIS, Zigmantas.(2006) *Europos Sąjungos struktūriniai fondai– Lietuvai* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 21 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.esparama.lt/ES_Paramama/bpd_2004_2006m._medis/leidiniai/files/SF_sekmingi_projektai.pdf>.
3. BURINSKIENĖ, M. (2003) *Subalansuota miestų plėtra*. Monografija. Vilnius: Technika,. 252 p.ISBN 9986–05–684–0
4. ČEPULKAUSKAITĖ, Ieva. (1998) *Miestai ir urbanizacija* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą :<<http://www.sociumas.lt/lit/nr13/urbanizacija.asp>>.
5. ČIEGIS, R. (2003) *Darnus vystymas: ekonominiai aspektai*. Kaunas:ECAT Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras, 54 p. ISBN 9986–891–09–4
6. ČIUPAILA,Giedrius. (2006) *Miestų plėtrą ateityje lems tos pačios pagrindinės tendencijos* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2007 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.pwc.com/extweb/ncpressrelease.nsf/docid/D39E7385ED10287B8025711D006274FC>>.
7. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (DŽ) .(1993) V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, p.967
8. Europos urbanistikos chartija.(1993) Europos spaudos tarnyba. p. 112
9. GARBARAVIČIUS, Arvydas. (2006) *Koncesijos: gelbėjimosi ratas ar akmuo po kaklu?* [interaktyvus].Kaunas [žiūrėta 2007 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/190?sid=299>>.
10. JUŠKEVIČIUS, Pranciškus. (2003) *Miestų planavimas* [interaktyvus]. Vilnius: Technologija, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.vgtu.lt/leidiniai/elektroniniai/Juskevicius%20Miestu%20planavimas.pdf>>.
11. KAM NG M. AND HILLS P.(2003) *World cities or great cities? A comparative study of five Asian metropolises*. Cities, Vol 20, No 3.
12. KARDELIS,Kęstutis. (2007).*Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* . Šiauliai, Lucilijus. p.400. ISBN 9955–655–35–6
13. MAIER G. TODTIING F. (1987) *International Division of Labour and Industrial Change in Austrian Regions*, W H. Muegge, W. B. Stohr, red./ International Economics Restructuring and the Regional Community.

14. ROSE C. de. (1995), *Rural and rurality in Europe: Problems of definition, measurement, and comparison*. Arcavacata, Rende.
15. SAVICKIENĖ, Ina .(2006) *Ką reikia žinoti apie fokusuotas grupes* [interaktyvus]. [žiūrėta] 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą : <<http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/448081134ea06?vbanga2=8a86e3cfe648653f756d6adc3fd25731>>
16. ŠIMEVIČ, Kristina; BAGDZEVIČIENĖ, Rita; (2002) *Regionalizacijos procesas – vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių regionų ekonominę plėtrą* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.lrti.lt/veikla/RP_RegProc.doc>
17. ŠLEKIENĖ, Violeta .(2007). *Empiriniai tyrimo metodai*: [interaktyvus]. Šiauliai, [žiūrėta 2008 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.su.lt/article/articleview/1060/1/516/>>
18. VAINIENĖ, Rūta.(2006) *Koncesija: draugas ar baubas?* [interaktyvus]. [žiūrėta] 2007 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.vilnius.lt/svietimas/Koncesija.pdf>>.
19. VASILIAUSKAS, Aleksandras. (2002) *Strateginis valdymas* .Vilnius: Enciklopedija. 383 p. ISBN 9986-433-28-2
20. О`САЛЖИВАН, Артур. (2002) *Экономика Города*. Москва, ИИФРА–М. стр. 705, ISBN 5-16-000673-7
21. AB SEB Vilniaus bankas .(2006) *SEB Vilniaus banko finansuojamas projektas pagerins transporto ir ekologines sąlygas Kaune* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2007 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.vrp.lt/lt/naujienos/press_release/?id=582>.
22. Kauno darbo birža.(2008) *Bedarbių skaičiaus dinamika* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.ldb.lt/kaunas/fr_tendencijos.html>
23. Kauno darbo birža.(2008) *Darbo jėgos ir darbo pasiūlos pokyčio tendencijos* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.ldb.lt/kaunas/grafikai/prog1_12.gif>
24. Kauno darbo birža.(2008) *Darbo rinkos iššūkiai 2008 m.* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.ldb.lt/kaunas/fr_proгноzes.html>
25. Kauno miesto savivaldybė. (2006a) [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/files/570/Teritorija.%20gyventoju%20skaicius.doc>>.
26. Kauno miesto savivaldybė. (2007a) *Kauno miesto 2005–2015 m. strateginio plano korektūra 2008–2015 metų laikotarpiu* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/files/831/KOREKCIJA%202005–2015.pdf>>

27. Kauno miesto savivaldybė. (2007b) *Miesto vizija* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė. [žiūrėta 2008 m. kovo 5d]. Prieiga per internetą : <<http://kaunas.lt/files/401/miesto%20vizija.ppt>>
28. Kauno miesto savivaldybė.(2006b) *Technopolis* [interaktyvus].Kaunas,[žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.].Prieiga per internetą : <<http://www.technopolis.lt/uploads/TECHNOPOLIO%20GS%20santrauka.doc>>
29. Kauno miesto savivaldybė.(2006c) *Investicijos* [interaktyvus].Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/files/578/Investicijos.doc>>
30. Kauno miesto savivaldybė.(2006d) *Kauno miesto savivaldybės 2006–2008 metų strateginis veiklos planas* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2007 m. gruodžio 29]. Prieiga per internetą : <http://www.kaunas.lt/files/831/stp%202006_2008.doc>.
31. Kauno miesto savivaldybė.(2007c) *Ekonominė aplinka* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/files/987/Bendra%20ekonomine%20aplinka.doc>>
32. Kauno miesto savivaldybė.(2007d) *Kauno miesto 2008 m. biudžetas* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2008 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/1051>>
33. Kauno miesto savivaldybė.(2007e) *Investicijos* [interaktyvus].Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2008 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.kaunas.lt/files/296/Investicijos-iki%20tiesioginiu%20investiciju_07.doc>
34. Kauno miesto savivaldybė.(2007f) *Greitkelio „Via Baltica“ sujungimas su Kauno miesto centru ir pramonės rajonais M.K.Čiurlionio tiltu* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2008 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.esparama.lt/lt/bpd/zemelapis/?id=6498>>
35. Kauno miesto savivaldybės administracija.(2007) *Patvirtintas Kauno miesto savivaldybės 2007 metų biudžetas* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.kaunas.lt/190?sid=976>>.
36. Kauno miesto savivaldybės tarnyba. (2005) *Kauno miesto 2005–2015 metų strateginis planas* [interaktyvus]. Kaunas, Kauno miesto savivaldybė, [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 20 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.kaunas.lt/files/831/str_plan.doc>.
37. Kauno regiono plėtros agentūra (KRDA). (2007) *Ekonominė aplinka* [interaktyvus]. Kaunas, [žiūrėta 2008 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.krda.lt/investments/vietainvesticijoms/kaunom/sektoriaikaunas>>.

38. Lietuvos regioninių tyrimų institutas (LRTI).(2004) *Kauno miesto strateginio plamo santrauka* [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą : <<http://zs.v3studija.lt/f/Visa%20Santrauka20041006.doc>>.
39. Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.(2008) *Statistinių rodiklių duomenų bazė* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280> >
40. Struktūriniai fondai ir kultūra. (2006) *Finansavimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 8 d.]. Prieiga per internetą : <<http://www.durys.org/sf/rengimas/finansavimas.htm>>
41. Vilniaus miesto savivaldybė. (2006a) *Investiciniai projektai.Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/kultura_sportas_ir_poilsis/4_kauuno_pramogu_ir_sporto_rumai_nemuno_saloje/759>
42. Vilniaus miesto savivaldybė. (2006b) *Investiciniai projektai.Kauno pilies restauracija* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. <http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/kultura_sportas_ir_poilsis/5_kauuno_pilies_restauracija/771>
43. Vilniaus miesto savivaldybė. (2006c) *Investiciniai projektai.Neries krantinės parkas* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/kultura_sportas_ir_poilsis/6_neries_krantines_parkas/782>
44. Vilniaus miesto savivaldybė. (2006d) *Investiciniai projektai. Lampėdžių kempingas Kaune* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/kultura_sportas_ir_poilsis/8_lampedziu_kempingas_kaune/796>
45. Vilniaus miesto savivaldybė. (2006e) *Investiciniai projektai. Nemuno salos teminio pramogų parko infrastruktūros plėtra* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą:<http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/infrastruktura_logistika_ir_pramone/23_nemuno_salos_teminio_pramogu_parko_infrastrukturos_pletra/900 >
46. Vilniaus miesto savivaldybės administracija. (2006f) *Investiciniai projektai* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2007m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą : <http://www.development.lt/2006/index.php/investiciniai_projektai/kultura_sportas_ir_poilsis/56>.